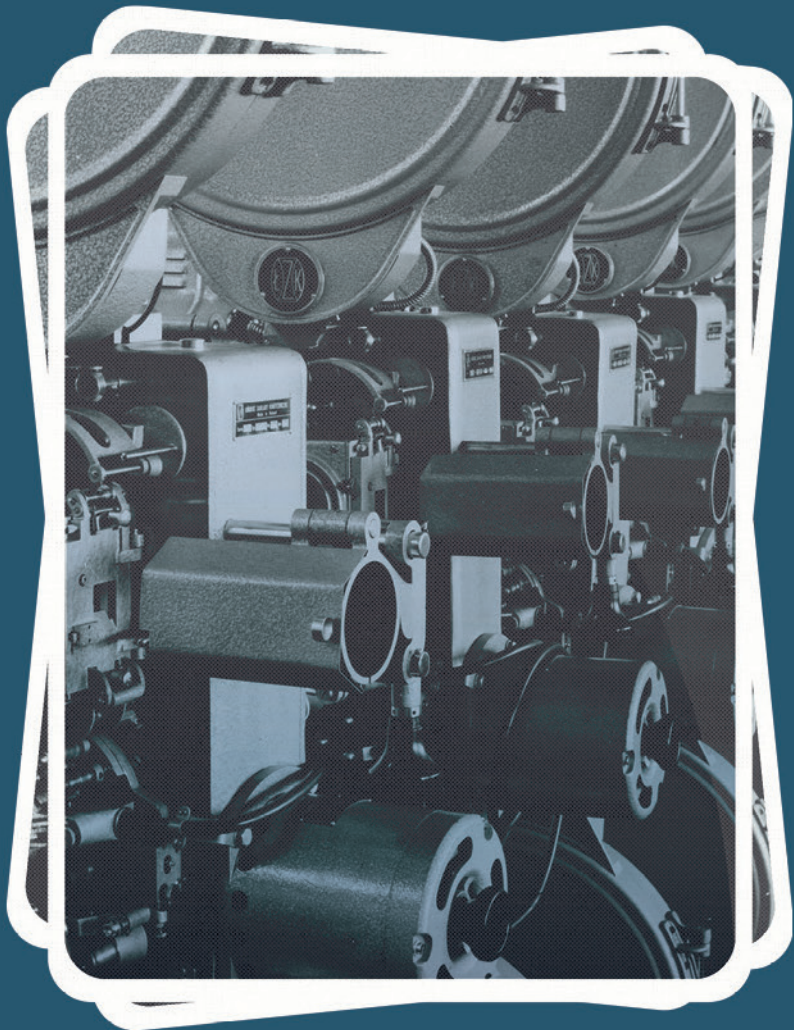

Rozpowszechnianie filmów w PRL w latach 1957–1989

Konrad Klejsa
Jarosław Grzechowiak
Emil Sowiński

**Rozpowszechnianie
filmów w PRL
w latach 1957–1989**

WYDAWNICTWO
UNIWERSYTETU
ŁÓDZKIEGO

Rozpowszechnianie filmów w PRL w latach 1957–1989

Konrad Klejsa
Jarosław Grzechowiak
Emil Sowiński

CYKL WYDAWNICZY Polska Kultura Filmowa

Konrad Klejsa (ORCID: 0000-0002-6259-9173)

Jarosław Grzechowiak (ORCID: 0000-0002-6885-9095)

Emil Sowiński (ORCID: 0000-0002-9453-7989)

– Uniwersytet Łódzki, Wydział Filologiczny, Instytut Kultury Współczesnej
Katedra Filmu i Mediów Audiowizualnych, 90-236 Łódź, ul. Pomorska 171/173

RECENZENCI

Ewa Gębicka, Krzysztof Kornacki

REDAKTOR INICJUJĄCY

Urszula Dzieciatkowska

OPRACOWANIE REDAKCYJNE

Bogusław Pielat

SKŁAD I ŁAMANIE

Munda – Maciej Torz

KOREKTA TECHNICZNA

Wojciech Grzegorzczak

PROJEKT OKŁADKI I STRON TYTUŁOWYCH

Monika Rawska

Zdjęcie na okładce: projektory AP-5 produkowane przez Łódzkie Zakłady Kinotechniczne

Autor: Jerzy Grygiel. Źródło: Muzeum Kinematografii

Publikacja powstała w ramach projektu Narodowego Centrum Nauki nr rej. 2016/22/E/HS2/00135

© Copyright by Authors, Łódź 2025

© Copyright for this edition by Uniwersytet Łódzki, Łódź 2025

<https://doi.org/10.18778/8331-725-0>

Wydane przez Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego

Wydanie I. W.11400.24.0.K

Ark. wyd. 54,0; ark. druk. 70,625

ISBN 978-83-8331-724-3

e-ISBN 978-83-8331-725-0

Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego

90-237 Łódź, ul. Matejki 34A

www.wydawnictwo.uni.lodz.pl

e-mail: ksiegarnia@uni.lodz.pl

tel. 42 635 55 77

SPIS TREŚCI

Podziękowania	27
Wstęp	29
Tematyka książki	31
Stan badań	33
Rodzaje źródeł	37
Struktura tomu	40
Nota edytorska	43
Wykaz skrótów	49
Tematyczny przewodnik po dokumentach	53

CZĘŚĆ I 57

Od CWF do CRF. Rozpowszechnianie filmów w Polsce w latach 1957–1974: wprowadzenie (Konrad Klejsa)	59
Centrala Wynajmu Filmów. Podstawowe założenia polityki repertuarowej	60
Sieć kin państwowych	64
Kina niepaństwowe	66
Filmowa Rada Repertuarowa	68
Import. Przedsiębiorstwo „Film Polski”	70
„Proporcje programowe” w „układzie geograficznym”	74
Tytuły preferowane. Obieg kopii	76
Filmy z krajów socjalistycznych: polskie, sowieckie i „z innych KDL”	79
Krótki metraż. Centrala Filmów Oświatowych	82
Na wsi: wąska taśma i kina objazdowe	85
Społeczny ruch filmowy. Dyskusyjne Kluby Filmowe	89

Kina studyjne. Konfrontacje	95
Dubbing. Jakość kopii	96
Ingerencje cenzury w rozpowszechnianie filmów. Kategorie wiekowe	100
Telewizja	103
Reforma z 1974 roku	104

Dokumenty źródłowe:

1957

Nr 1. 1957 styczeń 29 – List od Rady Polskiej Federacji Dyskusyjnych Klubów Filmowych do DKF w Częstochowie	107
Nr 2. 1957 marzec, brak dokładnej daty – Notatka Departamentu Planowania w Urzędzie Kinematografii w sprawie programu rozwoju sieci kin w Polsce	108
Nr 3. 1957 czerwiec 20 – List Komitetu Odbudowy Domu Kultury w Górzycy do Ministerstwa Kultury	115
Nr 4. 1957 listopad, brak dokładnej daty – Odpowiedź Centrali Wynajmu Filmów na notatkę prasową z „Głosu Pracy” o filmach dokumentalnych i krótkometrażowych	117

1958

Nr 5. 1958 kwiecień 28 – Pismo z Dyskusyjnego Klubu Filmowego „Kamera” w Zielonej Górze do Polskiej Federacji DKF	119
Nr 6. 1958 maj 25 – Uchwała komisji partyjno-radzieckiej o zachowaniu kierowników kin regionu zielonogórskiego podczas seansu filmu „Oddział Trubaczowa”	121
Nr 7. 1958 grudzień [koniec miesiąca] – Materiały informacyjne z działalności Filmowej Rady Repertuarowej przy Centrali Wynajmu Filmów za okres 1–31 grudnia 1958 r. (fragment)	122

1959

Nr 8. 1959 styczeń 22 – Założenia koncepcyjne sieci kin aktualności, opracowane przez Zespół Techniki i Inwestycji Naczelnego Zarządu Kinematografii	127
Nr 9. 1959 styczeń 29 – Pismo Naczelnego Zarządu Kinematografii do Zarządu Głównego Polityczno-Wychowawczego Wojska Polskiego w sprawie działalności sieci kin wojskowych	129
Nr 10. 1959 marzec, brak dokładnej daty – Wypowiedź Jana Achtelika, dyrektora Okręgowego Zarządu Kin w Katowicach, podczas ogólnokrajowej narady pionu technicznego sieci rozpowszechniania kinematografii, zorganizowanej w Warszawie w dniach 5–6 marca 1959 r. (fragment)	131

Nr 11. 1959 kwiecień 1 – Zarządzenie nr 61 Ministra Kultury i Sztuki w sprawie zasad tworzenia i gospodarowania funduszem filmowym, stawek opłat za wynajem filmów oraz stawek opłat na częściowy zwrot kosztów produkcji filmów polskich	136
Nr 12. 1959 czerwiec 18 – Prośba kierownika kina Lech w Skwierzynie do Okręgowego Zarządu Kin w Zielonej Górze o obniżenie kategorii kina	141
Nr 13. 1959 listopad 21 – Pismo Romana Pigłowskiego z Naczelnego Zarządu Kinematografii do S. Czarnieckiego, dyrektora Filmowego Ośrodka Doświadczalno-Usługowego w sprawie jakości technicznej kopii filmowych	143
Nr 14. 1959 listopad 25 – Odpowiedź Naczelnego Zarządu Kinematografii na pismo Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Bydgoszczy w sprawie kategorii kina Adria	145
Nr 15. 1959 listopad 30 – List Zbigniewa Jonszty do Naczelnego Zarządu Kinematografii w sprawie foteli kinowych oraz seansów stereoskopowych	146
Nr 16. 1959 grudzień 23 – Notatka Mieczysława Dytko, dyrektora Centrali Wynajmu Filmów, przedłożona Tadeuszowi Zaorskiemu, wiceministrowi kultury i sztuki, w sprawie emitowania filmów w polskiej telewizji	150
1960	
Nr 17. 1960, brak dokładnej daty – Plan uporządkowania działalności Ośrodka Usług Filmowych i Reklamy Kinowej (fragment)	151
Nr 18. 1960 [koniec stycznia], brak dokładnej daty – Notatka o sytuacji w kinematografii (fragment)	153
Nr 19. 1960 marzec 25 – Załącznik do Zarządzenia nr 39 ministra kultury i sztuki w sprawie określenia dopuszczalnego stopnia technicznego zużycia kopii filmowych, kierowanych do wyświetlania w kinach publicznych poszczególnych kategorii	163
Nr 20. 1960 kwiecień 14 – Pismo Zespołu Rozpowszechniania Filmów w Naczelnym Zarządzie Kinematografii do Tadeusza Zaorskiego, wiceministra kultury i sztuki w sprawie zamiaru likwidacji kina dworcowego w Łodzi	164
Nr 21. 1960 lipiec 1 – Pismo Centrali Handlowej Sprzętu Rolniczego w sprawie filmów krótkometrażowych o mechanizacji rolnictwa	166
Nr 22. 1960 październik 4 – Pismo Naczelnego Zarządu Kinematografii do prezydiów Wojewódzkich Rad Narodowych w sprawie obchodów 43 rocznicy rewolucji październikowej	167
Nr 23. 1960 październik 29 – Pismo Wojewódzkiego Zarządu Kin w Białymstoku do Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Białymstoku w sprawie współpracy WZK z Centralą Wynajmu Filmów	169

- Nr 24.** 1960 listopad 10 – Pismo Tobiasza Lisonka, dyrektora Zespołu Rozpowszechniania Filmów w Naczelnym Zarządzie Kinematografii, do Jerzego Typrowicza, Generalnego Dyrektora NZK, w sprawie zasad repertuarowania wynikających z Uchwały Sekretariatu Komitetu Centralnego Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej 172
- Nr 25.** 1960 [listopad], brak dokładnej daty – Ocena filmu „Oszuści”, sporządzona na formularzu Centrali Wynajmu Filmów przez Jerzego Płażewskiego 174
- Nr 26.** 1960 listopad 14 – Pismo Kazimierza Michalewicza, instruktora w Naczelnym Zarządzie Kinematografii, do dyrektora Zespołu Rozpowszechniania Filmów w NZK, w sprawie ustalonej przez Ministerstwo Oświaty granicy wieku na niektóre filmy 175
- Nr 27.** 1960 listopad 25 – Notatka służbowa Kazimierza Michalewicza, instruktora w Naczelnym Zarządzie Kinematografii, w związku z jego wizytą służbową w Miejskim Zarządzie Kin w Łodzi 176
- Nr 28.** 1960 grudzień 29 – List Czesława Wieczorka do zarządu kin bydgoskich w sprawie filmu „Wspomnienia Meksykanina” 179

1961

- Nr 29.** 1961, brak dokładnej daty – Instrukcja Najwyższej Izby Kontroli w sprawie kontroli kas biletowych i biletów wstępu na widowniach w kinach państwowych 181
- Nr 30.** 1961 [I połowa roku], brak dokładnej daty – Opracowanie „Problemy rozpowszechniania filmów oświatowych” 183
- Nr 31.** 1961 luty 16 – Protokół z posiedzenia Kolegium Ministerstwa Kultury i Sztuki (fragment) 187
- Nr 32.** 1961 marzec 27 – Informacja dotycząca wizytacji przeprowadzonej przez przedstawiciela Naczelnego Zarządu Kinematografii w kinie Robotnik w Kielcach 194
- Nr 33.** 1961 marzec 31 – Okólnik nr 7 Ministra Kultury i Sztuki w sprawie doboru repertuaru filmowego wyświetlanego w kinach 195
- Nr 34.** 1961 kwiecień 26 – Sprawozdanie Wydziału Kultury Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Rzeszowie z przeglądu filmów oświatowych, zorganizowanego w grudniu 1960 r. 198
- Nr 35.** 1961 [maj], brak dokładnej daty – Sprawozdanie Wojewódzkiego Zarządu Kin w Zielonej Górze z przebiegu przygotowań Przedsiębiorstwa i kin do akcji wyborczej do Sejmu oraz Rad Narodowych 201
- Nr 36.** 1961 lipiec 28 – Regulamin Filmowej Rady Repertuarowej 203

1962

- Nr 37.** 1962, brak dokładnej daty – Referat na zebranie sprawozdawczo-wyborcze Podstawowej Organizacji Partyjnej przy Wojewódzkim Zarządzie Kin w Poznaniu 209

Nr 38. 1962 listopad 24 – Stenogram z drugiego dnia narady mężów zaufania kin okręgu rzeszowskiego w Łańcucie	215
--	-----

1963

Nr 39. 1963 [styczeń], brak dokładnej daty – Opracowanie „Założenia ideowo-polityczne i ekonomiczne programu kinowego na rok 1963” na kolegium wewnętrzne Naczelnego Zarządu Kinematografii (fragment)	219
Nr 40. 1963 czerwiec, brak dokładnej daty – Opracowanie „Kinematografia polska w latach 1960–1962” do użytku wewnętrznego Naczelnego Zarządu Kinematografii (fragment)	225
Nr 41. 1963 [II połowa roku], brak dokładnej daty – Protokół kontroli dokumentalnej oraz działalności gospodarczo-finansowej za rok 1962 i za I półrocze 1963 roku, przeprowadzonej w Miejskim Zarządzie Kin w Łodzi	230
Nr 42. 1963 sierpień 7 – Pismo z Wojewódzkiego Zarządu Kin w Rzeszowie do Naczelnego Zarządu Kinematografii w sprawie spadku frekwencji w I połowie 1963 roku	234
Nr 43. 1963 grudzień 12 – Zarządzenie dyrektora Wojewódzkiego Przedsiębiorstwa Kin w Krakowie w sprawie działalności handlowej prowadzonej na terenie kin	237

1964

Nr 44. 1964, brak dokładnej daty – Opracowanie „Niektóre problemy rozpowszechniania filmów na tle oceny aktualnej sytuacji usług kinowych” (fragment)	239
Nr 45. 1964 [marzec], brak dokładnej daty – Opracowanie „Produkcja i rozpowszechnianie filmów polskich w roku 1963”, przygotowane przez Zespół Programu i Rozpowszechniania Filmów w Naczelnym Zarządzie Kinematografii (fragment)	244
Nr 46. 1964 maj 25 – Protokół z zebrania sprawozdawczego Rady Zakładowej Związku Zawodowego Pracowników Kultury i Sztuki przy Wojewódzkim Zarządzie Kin w Rzeszowie (fragment)	255
Nr 47. 1964 wrzesień 11 – Pismo Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w Lesznie do Centrali Wynajmu Filmów w Warszawie	260
Nr 48. 1964 październik 13 – Protokół z pierwszego posiedzenia Koordynacyjnej Rady Artystycznej Kin Studyjnych	262
Nr 49. 1964 październik 24 – Protokół z narady z udziałem kierowników kin najwyższych kategorii oraz kierowników kin miast wielokinowych województwa zielonogórskiego	266

1965

Nr 50. 1965, brak dokładnej daty – Opracowanie „Organizacja sieci kin i ich działalność”, przygotowane dla sejmowej komisji kultury	271
--	-----

Nr 51. 1965 luty 26 – Pismo Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w Głogowie do Wojewódzkiej Rady Narodowej w Zielonej Górze w sprawie kin wiejskich	286
Nr 52. 1965 marzec 30 – Protokół z narady zorganizowanej przez Wydział Oświaty i Kultury w Międzyrzeczu w związku z kontrolą działalności kin przeprowadzoną przez delegaturę Najwyższej Izby Kontroli w I kwartale 1965 roku	288
Nr 53. 1965 kwiecień 15 – Sprawozdanie z działalności Rady Zakładowej Związku Zawodowego Pracowników Kultury i Sztuki przy Ekspozyturze Centrali Wynajmu Filmów w Rzeszowie – za okres od dnia 26 lutego 1963 r. do 15 kwietnia 1965 r.	298
Nr 54. 1965 sierpień 28 – Informacja z Głównego Urzędu Kontroli Prasy, Publikacji i Widowisk, adresowana do Wydziału Kultury Komitetu Centralnego Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej, zawierająca tekst zatrzymanej publikacji o wrocławskich kinach	304
Nr 55. 1965 listopad 8 – Odpowiedź Centrali Wynajmu Filmów na list Eugeniusza Wiesnera w sprawie filmów o tematyce starożytnej i religijnej	306
Nr 56. 1965 grudzień 31 – Wytyczne repertuarowe Centrali Wynajmu Filmów na luty 1966 r.	308
1966	
Nr 57. 1966 styczeń 5 – Notatka Ryszarda Koniczka z Wydziału Kultury Komitetu Centralnego Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej dotycząca filmu „Pamiętka z Kalwarii” Jerzego Hoffmana i Edwarda Skórzewskiego	309
Nr 58. 1966 styczeń 10 – Protokół z posiedzenia plenarnego Zarządu Głównego Związku Zawodowego Pracowników Kultury i Sztuki (fragment)	310
Nr 59. 1966 marzec 18 – Wzór okólnika z Naczelnego Zarządu Kinematografii do Komitetów Wojewódzkich PZPR w sprawie filmu „Lenin w Polsce”	336
Nr 60. 1966 kwiecień, brak dokładnej daty – Opracowanie do użytku wewnętrznego Naczelnego Zarządu Kinematografii „Produkcja i rozpowszechnianie w roku 1965” (fragment)	337
Nr 61. 1966 maj 5 – Notatka służbowa Zespołu Produkcji i Techniki Filmowej w Naczelnym Zarządzie Kinematografii w sprawie nakładu kopii eksploatacyjnych w formacie 16mm	349
Nr 62. 1966 wrzesień 1 – Umowa pomiędzy Filmem Polskim a Defa-Aussenhandel w sprawie importu i eksportu filmów	352
Nr 63. 1966 wrzesień 14 – Okólnik Naczelnego Zarządu Kinematografii w sprawie zgody na zmiany cen biletów na niektóre filmy	356

Nr 64. 1966 październik 19/20 – Korespondencja Ryszarda Koniczka, instruktora w Wydziale Kultury Komitetu Centralnego PZPR, w sprawie węgierskiego filmu „Dialog”	358
Nr 65. 1966 grudzień 5 – Pismo Miejskiego Zarządu Kin w Łodzi do Naczelnego Zarządu Kinematografii w sprawie zasad polityki repertuarowej	360
1967	
Nr 66. 1967 luty 13 – Przegląd ważniejszych ingerencji dokonanych w Departamencie Widowisk i Filmów w okresie od 1 sierpnia 1966 r. do 10 lutego 1967 r. (fragment)	362
Nr 67. 1967 listopad 27 – Protokół z narady kierowników kin, przedstawicieli kin pozapaństwowych oraz pracowników Wojewódzkiego Zarządu Kin, Ekspozytury Centrali Wynajmu Filmów i oddziału Filmosu w Zielonej Górze	367
Nr 68. 1967 [przełom listopada i grudnia], brak dokładnej daty – Dokument programowy „Zadania kinematografii” (fragment)	377
1968	
Nr 69. 1968, brak dokładnej daty – Opracowanie „Ocena ogólna działalności studyjnej w 1967 roku”	380
Nr 70. 1968, brak dokładnej daty – Opracowanie „Problematyka upowszechniania kultury filmowej w Polsce na tle polityki repertuarowej i jej perspektyw oraz związanej z tym działalności P.P. »Film Polski« w zakresie importu filmów oraz eksportu filmów i usług” (fragment)	382
Nr 71. 1968 [styczeń], brak dokładnej daty – Regulamin współzawodnictwa rozpowszechniania filmów polskich w czasie imprezy z okazji XX-lecia PRL	389
Nr 72. 1968 [przełom listopada i grudnia], brak dokładnej daty – Opracowanie „Festiwal Filmowy »50 lat kinematografii radzieckiej«”	391
Nr 73. 1968 marzec 25 – Stenogram z narady Zespołu Programu i Rozpowszechniania Filmów Naczelnego Zarządu Kinematografii (fragment)	401
Nr 74. 1968 lipiec 31 – Założenia konkursów „Żołnierz Ludowego Wojska Polskiego w filmie”	420
Nr 75. 1968 sierpień 26 – Pismo dyrektora Miejskiego Zarządu Kin w Łodzi w sprawie obchodów Święta Narodowego Bułgarii	423
Nr 76. 1968 wrzesień 27 – Pismo dyrektora Zespołu Programu i Rozpowszechniania Naczelnego Zarządu Kinematografii w sprawie dystrybucji filmu „Za waszą i naszą wolność”	424
1969	
Nr 77. 1969, brak dokładnej daty – Analiza rocznej działalności Przedsiębiorstwa Eksportu i Importu Filmów „Film Polski” za 1968 rok (fragment)	426

Nr 78. 1969, brak dokładnej daty – Sprawozdanie z Festiwalu Filmów Rosyjskiej Federacyjnej Socjalistycznej Republiki Radzieckiej i Dni Filmu Radzieckiego sporządzone przez członków Wojewódzkiego Komitetu Filmowego we Wrocławiu (fragment)	434
Nr 79. 1969, brak dokładnej daty – Wykaz imprez filmowych planowanych na Dolnym Śląsku w 1970 roku	438
Nr 80. 1969 styczeń 8 – Lista filmów, których dystrybucję wstrzymano w 1968 roku, sporządzona przez Centralę Wynajmu Filmów	440
Nr 81. 1969 kwiecień, brak dokładnej daty – Materiały informacyjne Filmowej Rady Repertuarowej przy Centrali Wynajmu Filmów za I kwartał 1969 roku (fragment)	442
Nr 82. 1969 [kwiecień], brak dokładnej daty – Opracowanie „Produkcja i rozpowszechnianie filmów w roku 1968” autorstwa pracowników Naczelnego Zarządu Kinematografii (fragment)	444
Nr 83. 1969 [czerwiec], brak dokładnej daty – Opracowanie „Rola i wpływ czynników produkcyjno-organizacyjnych na poziom i rozwój produkcji filmowej oraz na rozpowszechnianie filmów” (fragment)	449
Nr 84. 1969 wrzesień 12 – Pismo Wydziału Oświaty PPRN w Głogowie w sprawie rozpowszechniania polskich filmów dokumentalnych o tematyce wojennej	455
Nr 85. 1969 grudzień 9 – Pismo Wojewódzkiego Zarządu Kin do Kuratorium Okręgu Szkolnego w Białymstoku w sprawie pokazów filmu „Jarzębina czerwona” dla grup młodzieży szkolnej	456
1970	
Nr 86. 1970, brak dokładnej daty – Uwagi pracownika NZK o rozpowszechnianiu filmów w 1969 roku	457
Nr 87. 1970 [styczeń], brak dokładnej daty – Sprawozdanie z pracy kina związkowego Muza w Zbąszynku	460
Nr 88. 1970 styczeń 26 – Pismo Wojewódzkiego Zarządu Kin w Zielonej Górze w sprawie filmów dla kin studyjnych i kin organizujących dni studyjne	463
Nr 89. 1970 marzec 15 – Przegląd ważniejszych ingerencji Głównego Urzędu Kontroli Prasy, Publikacji i Widowisk w zakresie publicznej działalności artystycznej za okres od 15 grudnia 1969 r. do 15 marca 1970 r. (fragment)	465
1971	
Nr 90. 1971 styczeń 13 – Opracowanie „Niektóre problemy rozpowszechniania filmów w Polsce”, przesłane przez Ireneusza Krcala	473
Nr 91. 1971 marzec 31 – Pismo w sprawie projekcji filmów PZU w ramach akcji propagandowej	480

- Nr 92.** 1971 maj 14 – Zarządzenie Ministra Kultury i Sztuki w sprawie zasad i trybu zaliczania kin do odpowiedniej kategorii oraz zasad podziału widowni na miejsca pierwsze i drugie 481
- Nr 93.** 1971 [lipiec], brak dokładnej daty – Stenogram z seminarium Klubu Krytyki Filmowej SDP w Łagowie Lubuskim podczas festiwalu Lubuskie Lato Filmowe (fragment) 485
- Nr 94.** 1971 listopad 9 – Pismo Naczelnego Zarządu Kinematografii w sprawie projektu powołania Agencji Telewizyjnej „Telpol” 507

1972

- Nr 95.** 1972 luty 25 – Pismo Edwarda Zajička, dyrektora Zespołu Ekonomicznego NZK, do Czesława Wiśniewskiego, wiceministra kultury i sztuki, w sprawie rozpowszechniania filmu „Pięć i pół Błedego Józka” 510
- Nr 96.** 1972 marzec 8 – Protokół przeglądu filmu fabularnego „Sekso-latki” przez cenzora Henryka Olszewskiego 511
- Nr 97.** 1972 marzec 21 – Pismo Naczelnego Zarządu Kinematografii w sprawie wyświetlania filmów instruktażowych i oświatowych o tematyce przeciwpożarowej 512
- Nr 98.** 1972 [maj], brak dokładnej daty – Propozycja prelekcji wprowadzającej do filmu „Strategia pająka” 514
- Nr 99.** 1972 czerwiec, brak dokładnej daty – Opracowanie „Produkcja i rozpowszechnianie filmów w roku 1971” autorstwa pracowników Naczelnego Zarządu Kinematografii (fragment) 516
- Nr 100.** 1972 lipiec 4 – Pismo rodziny Sowińskich do Powiatowej Rady Narodowej w Zielonej Górze w sprawie braku kina objazdowego we wsi Drzonów 525
- Nr 101.** 1972 listopad 17 – Stenogram z narady z kierownictwami przedsiębiorstw podległych Naczelniemu Zarządowi Kinematografii zorganizowanej w Radziejowicach (fragment) 526
- Nr 102.** 1972 [grudzień], brak dokładnej daty – Referat sprawozdawczy Podstawowej Organizacji Partyjnej przy Naczelnym Zarządzie Kinematografii za okres od października 1970 r. do listopada 1972 r. (fragment) 533

1973

- Nr 103.** 1973, brak dokładnej daty – Pismo w sprawie konkursu na najlepszego organizatora widowni kinowej na filmy radzieckie, ogłoszonego przez Zarząd Wojewódzki Towarzystwa Przyjaźni Polsko-Radzieckiej w Rzeszowie 537
- Nr 104.** 1973 [luty], brak dokładnej daty – Materiały informacyjno-statystyczne oraz tezy do narady kierowników kinematografii

sojalistycznych w Moskwie, która odbyła się w dniach 12–18 lutego 1973 r. (fragment)	539
Nr 105. 1973 luty 15 – Pismo kierownika kina Atlantic w Gdyni w sprawie organizacji konkursu „Żołnierz Ludowego Wojska Polskiego” z okazji XXX-lecia LWP	545
Nr 106. 1973 lipiec 3 – Protokół z narady kierowników Wydziałów Kultury Prezydów Powiatowych i Miejskich Rad Narodowych województwa łódzkiego	546
Nr 107. 1973 grudzień 5 – Pismo z Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Łodzi do dyrektora Wojewódzkiego Zarządu Kin w Łodzi w sprawie funkcjonowania kin w województwie łódzkim	551
1974	
Nr 108. 1974 styczeń 9 – Okólnik Wojewódzkiego Zarządu Kin w Łodzi w sprawie zmiany cen biletów, przyznania filmom preferencji i kategorii artystycznych oraz spraw organizacyjnych	553
Nr 109. 1974 luty 5 – Ocena kierunków rozpowszechniania i upowszechniania filmów w województwie wrocławskim i we Wrocławiu w 1973 roku (fragment)	556
Nr 110. 1974 marzec 13 – Okólnik Wojewódzkiego Zarządu Kin w Łodzi w sprawie organizacji pracy kin ruchomych	560
Nr 111. 1974 kwiecień 2 – Regulamin Międzywojewódzkiego Współzawodnictwa w Rozpowszechnianiu Filmów Radzieckich	563
Nr 112. 1974 kwiecień 4 – Stenogram narady w sprawie rozpowszechniania, zorganizowanej przez Naczelny Zarząd Kinematografii (fragment)	565
Nr 113. 1974 kwiecień 18 – Pismo okólne Wojewódzkiego Zarządu Kin w Łodzi do kierowników kin w sprawie dekoracji kin z okazji Święta 1 Maja oraz poprawy stanu sanitarno-porządkowego i wyglądu estetycznego placówek kinowych	578
Nr 114. 1974 październik 10 – Sprawozdanie z podróży służbowej pracowników Filmu Polskiego w sprawie importu filmów amerykańskich, angielskich oraz meksykańskich	580
Nr 115. 1974 [listopad], brak dokładnej daty – Opracowanie „Realizacja programu »Sojusz Świata Pracy z Kulturą i Sztuką«”	588
Nr 116. 1974 listopad 19 – Pismo Zespołu Programu i Rozpowszechniania Filmów NZK w sprawie dostępności kin w wolne soboty 1975 roku	597

CZĘŚĆ II

639

Od CRF do CDF. Rozpowszechnianie filmów w Polsce w latach 1975–1989: wprowadzenie

(Jarosław Grzechowiak, Emil Sowiński) 641

Reforma z połowy lat siedemdziesiątych. Zjednoczenie Rozpowszechniania Filmów 641

Karnawał „Solidarności” i stan wojenny. Przedsiębiorstwo Dystrybucji Filmów 644

Centrala Dystrybucji Filmów i Okręgowe Instytucje Rozpowszechniania Filmów 647

Zakup i opracowanie filmów zagranicznych 650

Sieć kin. Reklama 655

Filmy z krajów socjalistycznych i kapitalistycznych. Dodatki 659

Frekwencja. Widzowie 663

Kina studyjne, ruch DKF, Konfrontacje 667

Cenzura. Kategorie wiekowe. Skargi 669

Wideo 672

Dokumenty źródłowe:**1975****Nr 117.** 1975, brak dokładnej daty – Raport o stanie i perspektywach kinematografii polskiej (fragment) 677**Nr 118.** 1975 [luty], brak dokładnej daty – Informacja o wynikach rozpowszechniania filmów w 1974 roku 684**Nr 119.** 1975 luty 7 – Pismo dyrekcji, rady zakładowej i organizacji partyjnej Przedsiębiorstwa „Film Polski” do Edwarda Gierka 687**Nr 120.** 1975 luty 11 – Wypowiedź wiceministra Mieczysława Wojtczaka podczas Narady Kinematografii Krajów Socjalistycznych (fragment) 689**Nr 121.** 1975 kwiecień 3 – Pismo Dyrektora Zespołu Programu i Rozpowszechniania Filmów NZK w sprawie kategorii wiekowych 693**Nr 122.** 1975 kwiecień 21 – Pismo dyrektora Centrali Rozpowszechniania Filmów w sprawie współpracy z Dyskusyjnymi Klubami Filmowymi 695**Nr 123.** 1975 maj 22 – Notatka w sprawie dostosowania jednostek Centrali Rozpowszechniania Filmów oraz przedsiębiorstw kinowych do dwustopniowej organizacji władzy i administracji terenowej (fragment) 697**Nr 124.** 1975 sierpień 7 – Protokół z konferencji w Naczelnym Zarządzie Kinematografii w sprawie programu zmniejszenia deficytowości w kinematografii (fragment) 702**Nr 125.** 1975 listopad 21 – Pismo personelu Wojewódzkiego Zarządu Kin w Łodzi do wiceministra kultury Mieczysława Wojtczaka

w sprawie zobowiązań podejmowanych z okazji VII Zjazdu PZPR oraz 30-lecia kinematografii polskiej	707
Nr 126. 1975 [grudzień], brak dokładnej daty – Informacja o projekcie repertuaru filmów fabularnych produkcji zagranicznej w kinach PRL w roku 1976	709
Nr 127. 1975 grudzień 18 – Notatka o stanie realizacji Uchwały Rady Ministrów w sprawie utworzenia Zjednoczenia Rozpowszechniania Filmów	711
1976	
Nr 128. 1976, brak dokładnej daty – Opracowanie „Poprawa wyników rozpowszechniania filmów” (fragment)	715
Nr 129. 1976, brak dokładnej daty – Opracowanie „Analiza działalności PEiIF »Film Polski« w 1975 roku”	717
Nr 130. 1976 kwiecień 26 – Informacja w sprawie działalności DKF-ów w Kościanie i Gostyniu	727
1977	
Nr 131. 1977 [styczeń], brak dokładnej daty – Sprawozdanie Zespołu Widowisk, Radia i TV Głównego Urzędu Kontroli Prasy, Publikacji i Widowisk z ingerencji dokonanych w 1976 roku	729
Nr 132. 1977 [styczeń], brak dokładnej daty – Propozycja programowo-organizacyjna Przeglądu Filmów Świata „Konfrontacje 76”	734
Nr 133. 1977 styczeń 31 – Wytyczne programowe i reklamowo-propagandowe dotyczące imprez filmowych i obchodów poświęconych 59 rocznicy powstania Armii Czerwonej	739
Nr 134. 1977 luty 17 – Pismo kierownika kina związkowego Odra w Brzegu Dolnym do OPRF we Wrocławiu w sprawie repertuaru kina	742
1978	
Nr 135. 1978, brak dokładnej daty – Opracowanie „Uwagi i wnioski w sprawie Dyskusyjnego Klubu Filmowego »Klaps«” autorstwa Juliana Ratajczaka	743
Nr 136. 1978 czerwiec 13 – Pismo wyjaśniające w sprawie artykułów w tygodniku „Film” dotyczących rozpowszechniania filmów w Krakowie	746
Nr 137. 1978 [listopad lub grudzień], brak dokładnej daty – Opracowanie „Podstawowe problemy ekonomiczne rozpowszechniania”	748
1979	
Nr 138. 1979 styczeń 16 – Pismo Romana Bonieckiego, p.o. Naczelnego Dyrektora Zjednoczenia Rozpowszechniania Filmów do Departamentu Ekonomiczno-Finansowego Naczelnego Zarządu Kinematografii	750

Nr 139. 1979 styczeń 29 – Protokół z posiedzenia Kolegium Zjednoczenia Rozpowszechniania Filmów (fragment)	753
Nr 140. 1979 marzec 20 – Sprawozdanie pracownika Filmu Polskiego z wyjazdu służbowego do Londynu	761
Nr 141. 1979 czerwiec 6 – Sprawozdanie pracownika Filmu Polskiego z wyjazdu służbowego do Moskwy	766
Nr 142. 1979 październik 12 – Sprawozdanie pracownika Filmu Polskiego z wyjazdu służbowego do Korei Północnej	769
Nr 143. 1979 grudzień 28 – Pismo Studia Opracowań Filmów skierowane do Naczelnego Zarządu Kinematografii Departamentu Produkcji i Techniki Filmowej w sprawie współpracy z Telewizją Polską w zakresie opracowania filmów	772
1980	
Nr 144. 1980 [październik], brak dokładnej daty – List otwarty Komitetu Organizacyjnego Niezależnego Samorządnego Autonomicznego Związku Zawodowego Pracowników Kinematografii „Solidarność” przy Okręgowym Przedsiębiorstwie Rozpowszechniania Filmów w Gdańsku	776
Nr 145. 1980 październik 27 – Pismo Krzysztofa Zanussiego, kierownika artystycznego Zespołu Filmowego „Tor” do Michała Misiornego, dyrektora Departamentu Programowego Naczelnego Zarządu Kinematografii	780
Nr 146. 1980 grudzień 2 – Informacja Wydziału Kultury Komitetu Centralnego Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej o filmie „Robotnicy ’80”	781
Nr 147. 1980 grudzień 10 – Pismo Zarządu Głównego Związku Metalowców w Polsce skierowane do Wiesława Stempla, dyrektora Departamentu Organizacyjno-Prawnego Naczelnego Zarządu Kinematografii w sprawie opłat kin związkowych	784
1981	
Nr 148. 1981 styczeń 14 – Pismo Zjednoczenia Rozpowszechniania Filmów do Departamentu Organizacyjno-Prawnego Naczelnego Zarządu Kinematografii dotyczące skargi na zakupy filmów zagranicznych	786
Nr 149. 1981 styczeń 19 – Uchwała I Krajowego Zjazdu Pracowników Rozpowszechniania Filmów	788
Nr 150. 1981 wrzesień 27 – Pismo członków ruchu Dyskusyjnych Klubów Filmowych z postulatem skierowania filmu „Błaszany bębenek” do szerokiego rozpowszechniania (fragment)	791
Nr 151. 1981 [listopad], brak dokładnej daty – Plan repertuaru kin zielonogórskich na grudzień 1981 r.	794

1982

- Nr 152.** 1982 [pierwszy kwartał], brak dokładnej daty – Zadania i organizacja Zjednoczenia Rozpowszechniania Filmów – warianty reformy systemu rozpowszechniania 796
- Nr 153.** 1982 styczeń 15 – Protokół z zebrania Podstawowej Organizacji Partyjnej Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej w Naczelnym Zarządzie Kinematografii 800
- Nr 154.** 1982 styczeń 16 – Plan pracy Naczelnego Zarządu Kinematografii w okresie stanu wojennego 802
- Nr 155.** 1982 marzec 31 – Zarządzenie w sprawie powołania Filmowej Rady Repertuarowej wraz z regulaminem 809
- Nr 156.** 1982 maj 6 – Protokół z narady dotyczącej powołania Przedsiębiorstwa Dystrybucji Filmów 814
- Nr 157.** 1982 [czerwiec], brak dokładnej daty – Zażalenie ws. niewłaściwego postępowania kontrolerów biletów 823
- Nr 158.** 1982 czerwiec 30 – Pismo dotyczące pierwszych pokazów nowo otwartego Dyskusyjnego Klubu Filmowego pod patronatem Związku Socjalistycznej Młodzieży Polskiej w Szlichtyngowej 825
- Nr 159.** 1982 wrzesień 15 – Pismo dotyczące przepisywania filmów na kasety wideo i ich udostępniania 826
- Nr 160.** 1982 grudzień 31 – Notatka służbowa w sprawie wyników kontroli w Okręgowym Przedsiębiorstwie Rozpowszechniania Filmów w Łodzi 828

1983

- Nr 161.** 1983 luty 23 – Odpowiedź Przedsiębiorstwa Dystrybucji Filmów na list w sprawie nadania kategorii wiekowej filmowi „Małżeństwo Marii Braun” 830
- Nr 162.** 1983 luty 25 – Sprawozdanie pracownicy Filmu Polskiego z wyjazdu służbowego do Londynu 832
- Nr 163.** 1983 maj [ostatnia dekada], brak dokładnej daty – Sprawozdanie z podróży służbowej delegacji Filmu Polskiego na festiwal w Cannes 837
- Nr 164.** 1983 wrzesień 28 – Notatka dotycząca problemów w zakresie rozpowszechniania filmów (fragment) 843
- Nr 165.** 1983 [przełom września i października], brak dokładnej daty – Opracowanie „Aktualne problemy rozpowszechniania” (fragment) 847

1984

- Nr 166.** 1984 luty 7 – Problemy i potrzeby filmu krótkometrażowego (opracowanie partyjnego zespołu filmowego przy Wydziale Kultury Komitetu Centralnego Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej) 858

Nr 167. 1984 kwiecień 18 – Notatka Wydziału Kultury Komitetu Centralnego Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej w sprawie udostępnienia ambasadzie Stanów Zjednoczonych sali kina Luna w Warszawie	861
Nr 168. 1984 wrzesień 20 – Pismo Wojciecha Okulaka, dyrektora Okręgowego Przedsiębiorstwa Rozpowszechniania Filmów w Łodzi do Józefa Niewiadomskiego, prezydenta miasta Łodzi	862
Nr 169. 1984 październik 1 – Pismo Jerzego Bajdora, wiceministra kultury i sztuki, skierowane do dyrektorów Okręgowych Przedsiębiorstw Rozpowszechniania Filmów w sprawie zasad współpracy z Dyskusyjnymi Klubami Filmowymi	864
1985	
Nr 170. 1985 [II połowa lutego], brak dokładnej daty – Notatka pracownika Filmu Polskiego z rozmowy przeprowadzonej z kontrahentem zagranicznym w Londynie	866
Nr 171. 1985 marzec 29 – Pismo Mariana Celejewskiego, dyrektora Okręgowego Przedsiębiorstwa Rozpowszechniania Filmów w Krakowie, do kierowników krakowskich kin, w sprawie skarg dotyczących organizacji pracy	868
Nr 172. 1985 kwiecień 1 – Pismo Marka Birnbacha, dyrektora Zespołu Widowisk, Radia i Telewizji w Głównym Urzędzie Kontroli Publikacji i Widowisk, dotyczące cenzurowania filmu „Kaligula”	870
Nr 173. 1985 sierpień 23 – Program rozwoju dystrybucji kaset wideo	872
Nr 174. 1985 grudzień 10 – Koncesja dla spółki Film Polski na prowadzenie handlu zagranicznego	878
1986	
Nr 175. 1986 [I kwartał], brak dokładnej daty – Informacja o współpracy Okręgowych Przedsiębiorstw Rozpowszechniania Filmów z Dyskusyjnymi Klubami Filmowymi	880
Nr 176. 1986 marzec 18 – Zasady rozpowszechniania filmów (fragment)	889
Nr 177. 1986 maj 2 – Uwagi Polskiej Federacji Dyskusyjnych Klubów Filmowych dotyczące repertuaru kinowego	892
Nr 178. 1986 czerwiec 18 – Protokół z posiedzenia Kolegium Naczelnego Zarządu Kinematografii w sprawie podwyższenia stawek za wynajem filmów dla Dyskusyjnych Klubów Filmowych	894
Nr 179. 1986 czerwiec 19 – Informacja o sytuacji i problemach Dyskusyjnych Klubów Filmowych	896
Nr 180. 1986 lipiec 1 – Wypowiedź Mieczysława Waśkowskiego na posiedzeniu zespołu omawiającego zadania w dziedzinie oświaty,	

kultury i sztuki podczas X Zjazdu Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej w Warszawie (fragment)	899
Nr 181. 1986 sierpień 13 – Instrukcja wyjazdowa dla pracownicy Filmu Polskiego oraz sprawozdanie Renaty Knap z jej delegacji do Korei Północnej	902
Nr 182. 1986 październik 22 – Projekt zmian struktury organizacyjnej kinematografii	905
1987	
Nr 183. 1987 [I kwartał], brak dokładnej daty – Analiza ekonomiczno-finansowa Okręgowego Przedsiębiorstwa Rozpowszechniania Filmów w Bydgoszczy za rok 1986	911
Nr 184. 1987 [I kwartał], brak dokładnej daty – Analiza działalności Okręgowego Przedsiębiorstwa Rozpowszechniania Filmów w Gdańsku za 1986 rok (fragment)	919
Nr 185. 1987, brak dokładnej daty – Omówienie projektu reorganizacji sfery rozpowszechniania	920
Nr 186. 1987 styczeń 12 – Sprawozdanie Okręgowego Przedsiębiorstwa Rozpowszechniania Filmów w Łodzi z załatwiania skarg, wniosków i listów	923
Nr 187. 1987 lipiec – Ankieta „Koordynacja działalności krajów socjalistycznych w dziedzinie wideo”	926
Nr 188. 1987 październik 16 – Sprawozdanie pracownika Filmu Polskiego z podróży służbowej do Niemieckiej Republiki Demokratycznej	933
Nr 189. 1987 [I połowa listopada], brak dokładnej daty – Zasady tworzenia repertuaru (projekt)	935
Nr 190. 1987 listopad 18 – Stenogram z pierwszego posiedzenia Komitetu Kinematografii (fragment)	939
Nr 191. 1987 grudzień 2 – Stenogram z posiedzenia Komisji Kołaudacyjnej Filmów Fabularnych w sprawie filmu „Zamknąć za sobą drzwi” Krzysztofa Szmagiera	958
1988	
Nr 192. 1988 luty 7 – Notatka z rozmowy pracowników spółki Film Polski z przedstawicielem firmy 20th Century Fox	961
Nr 193. 1988 luty 25 – Pismo Głównego Zarządu Politycznego Wojska Polskiego skierowane do przewodniczącego Komitetu Kinematografii w sprawie działalności kin wojskowych	962
Nr 194. 1988 marzec 17 – Wniosek Wytwórni Filmów Oświatowych o udzielenie upoważnienia do dystrybucji i rozpowszechniania filmów przez nią wyprodukowanych	964
Nr 195. 1988 marzec 21 – Protokół z posiedzenia zarządu spółki Film Polski	966

Nr 196. 1988 czerwiec 10 – Informacja o wykonaniu uchwały Komitetu Kinematografii dotyczącej reorganizacji sfery rozpowszechniania	968
Nr 197. 1988 październik 3 – Wniosek o utworzenie Elektronicznego Centrum Obliczeniowego przy Centrali Dystrybucji Filmów	971
Nr 198. 1988 październik 11 – Zarządzenie przewodniczącego Komitetu Kinematografii w sprawie upowszechniania szczególnie wartościowych dzieł kinematografii polskiej i światowej w kinach studyjnych	975

1989

Nr 199. 1989 kwiecień 20 – Umowa pomiędzy Filmem Polskim a Okręgową Instytucją Rozpowszechniania Filmów z siedzibą w Łodzi, dotycząca rozpowszechniania filmu „Rambo” w kinach	978
Nr 200. 1989 czerwiec 15 – Protokół z posiedzenia zarządu spółki Film Polski	980

Spis ilustracji

599

Il. 1. Kim Novak i James Stewart na czwartej i pierwszej stronie okładki magazynu „Wiadomości Filmowe”, luty 1958 r.	600
Il. 2. Reklamy II Festiwalu Festiwalu Filmowych na ulicach Warszawy, 1959 r.	600
Il. 3. Zaświadczenie o możliwości nabycia biletów poza kolejnością dla pracowników NZK (rewers), 1960 r.	601
Il. 4. Fotos kinowy „Polfilmu” z 1987 roku do filmu „Pół żartem, pół serio” (polska premiera w 1960 roku, wznowienie 27 lat później)	601
Il. 5. Zawieszka „Krzyżacy”, 1960 r.	602
Il. 6. Kolejka do kasy kina Skarpa w Warszawie, widoczne dekoracje reklamujące film „Krzyżacy”, 1960 r.	603
Il. 7. Zaproszenie na uroczyste otwarcie kina Pionier w Krośnie, 1962 r.	603
Il. 8. Zaproszenia ZSP i TPPR w Katowicach na filmy produkcji radzieckiej, 1965 r.	604
Il. 9. Okładka informatora „Kino – Film” spółdzielni Kinotechnika w Krakowie, listopad 1964 r.	605
Il. 10. Okładka pisma „Film – Krytyka – Dyskusje”, 1964 r.	606
Il. 11. Okładka pisma „Kinotechnik”, 1966 r.	607
Il. 12. Zaproszenie na premierę filmu „Faraon”, 1966 r.	608
Il. 13. Program do filmu „Lenin w Polsce”, 1966 r.	608
Il. 14. Zaproszenie na premierę filmu „Kochajmy syrenki” w Olsztynie, 1967 r.	609
Il. 15. Reklama trzech olsztyńskich kin w czasie festiwalu „50 lat kinematografii radzieckiej”, 1967 r.	610
Il. 16. Filmy premierowe na Przeglądzie Filmów Brytyjskich w stołecznym kinie Skarpa, 1969 r.	610

II. 17. Bilety kinowe – lata siedemdziesiąte	611
II. 18. Plan widowni przy kasie kina Kultura w Warszawie, 1970 r.	611
II. 19. Wnętrze kasy kina Kultura w Warszawie, 1970 r.	612
II. 20. Kabina projekcyjna w kinie Relax – kinooperator obsługuje projektor Pyrcon UP 700 (lata siedemdziesiąte)	612
II. 21. Przed olsztyńskim kinem Fala, 1970 r.	613
II. 22. Paski fotosowe polskich filmów „Wezwanie” i „Kardiogram”, 1970 r.	613
II. 23. Fragment informatora kin wrocławskich z programem kin studyjnych: Polonia we Wrocławiu oraz Piast w Legnicy, styczeń 1970 r.	614
II. 24. Okładka programu do filmu „Seksolatki”, 1971 r.	614
II. 25. Kolejka na film „Tora! Tora! Tora!” do kina Relax w Warszawie, 1972 r.	615
II. 26. Zaproszenie na Wydziałowy Wieczór Oświatowy DKF „Donald” w Mielcu, 1972 r.	615
II. 27. Otwarcie kina Jubilat w Głogowie, 1974 r.	616
II. 28. Kino Moskwa w Warszawie, reklama filmu „Ojciec chrzestny”, 1974 r.	616
II. 29. Metryka kopii filmowej „Filmosu” – okładka i pierwsza strona, 1974 r.	617
II. 30. „Ziemia Obiecana” – zaproszenie na premierę, 1975 r.	618
II. 31. Okładka i pierwsza strona programu kin studyjnych w Krakowie, marzec 1975 r.	618
II. 32. Konfrontacje ‘75 – okładka programu, 1976 r.	619
II. 33. Fronton kina Mazur w Olsztynie, XXX Dni Filmu Radzieckiego, 1976 r.	619
II. 34. Wpinki z okazji Dni Filmu Radzieckiego z 1976, 1977 i 1978 r.	620
II. 35. Zawieszka do filmu „Yuriko, moja miłość”, 1975 r.	620
II. 36. Praca przy stole montażowym w Łódzkich Zakładach Wytwórczych Kopii Filmowych, 1977 r.	621
II. 37. Kino Mazowsze przy Domu Kultury w Makowie Mazowieckim podczas Dni Filmu Radzieckiego, 1977 r.	621
II. 38. Karta wstępu do DKF przy Zakładach Piwowarskich w Łodzi, 1977 r.	622
II. 39. Program DKF przy zakładach Elta w Łodzi na ostatniej stronie miesięcznego kalendarzyka Dzielnicowego Domu Kultury Łódź-Bałuty, luty 1977 r.	622
II. 40. Repertuar Dni Filmu Radzieckiego w Poznaniu, listopad 1977 r.	622
II. 41. Afisz z majowym programem DKF „Kadr” w Pile, 1978 r.	623
II. 42. Logo przedsiębiorstwa „Film Polski” z końca lat siedemdziesiątych	623
II. 43. Plakat do przeglądu „Nowe Kino Oniryczne”, zorganizowanego przez Studenckie Centrum Filmowe Uniwersytetu Jagiellońskiego „Rotunda” w Krakowie, kwiecień 1979 r.	624
II. 44. Asortyment Łódzkich Zakładów Kinotechnicznych „Prexer” z katalogu anglojęzycznego, 1979 r.	624

II. 45. Ulotka w postaci pomniejszonego plakatu do filmu „Robotnicy ’80”, 1980 r.	625
II. 46. Program DKF „Fantom” z Poznania, grudzień 1981 r.	626
II. 47. Ulotka imitująca banknot i bilet wstępu do kina z wizerunkiem Lecha Wałęsy – awers i rewers, przypuszczalnie 1981 r.	626
II. 48. Pozioma zawieszka reklamująca film „Parszywa dwunastka”, 1981 r.	627
II. 49. Plakat XXVII Ogólnopolskiego Seminarium Polskiej Federacji Dyskusyjnych Klubów Filmowych „Surrealizm i film”, zorganizowanego w Białymstoku w grudniu 1982 r.	627
II. 50. Gazetowy anons sowieckiego filmu „Kapelusz”, 1982 r.	628
II. 51. Coroczny festiwal Dni Filmu Radzieckiego ’82, baner na placu Konstytucji w Warszawie, 1982 r.	628
II. 52. Karnet na Konfrontacje ’83 Słupsk, 1984 r.	628
II. 53. Karnet na Konfrontacje ’83, kino Bałtyk w Łodzi, 1984 r.	629
II. 54. Ślepy afisz do wpisania repertuaru, 1982 r.	630
II. 55. Ślepy afisz do wpisania repertuaru, 1983 r.	630
II. 56. Ślepy afisz do wpisania repertuaru, 1985 r.	631
II. 57. Miesięczny raport kina objazdowego za listopad 1985 r.	632
II. 58. Znaczki Poczty „Solidarność” z motywami filmów „Wielki bieg”, „Przesłuchanie” i „Kobieta samotna”, 1986 r.	632
II. 59. Plakat na placu Defilad przed Pałacem Kultury i Nauki informujący o przeglądzie zatytułowanym „Wiosenne spotkania z filmem radzieckim”, 1987 r.	633
II. 60. Wnętrze państwowego sklepu z kasetami wideo w Warszawie, 1989 r.	633
Wykresy (oprac. Konrad Klejsa)	634
1. Liczba kin w Polsce	634
2. Liczba kin ruchomych w Polsce	634
3. Liczba i odsetek kin wąskotaśmowych w Polsce	635
4. Liczba Dyskusyjnych Klubów Filmowych w Polsce	635
5. Liczba widzów w polskich kinach	636
6. Liczba abonentów telewizji w Polsce	636
7. Liczba rozpowszechnianych w Polsce filmów pełnometrażowych z ZSRR i USA	637
8. Polscy widzowie na filmach sowieckich i amerykańskich	637
9. Liczba widzów na polskich filmach w kraju	638
10. Odsetek wpływów z polskich filmów w kraju	638

Dodatki (oprac. Konrad Klejsa)	983
Uwagi o danych statystycznych	985
A. Instytucje centralne nadzorujące kulturę filmową oraz ich kierownicy	987
1) Wydział Kultury KC PZPR	987
2) Ministrowie kultury i sztuki	987
3) Tzw. szefowie kinematografii	988
4) Jednostki organizacyjne MKiS nadzorujące rozpowszechnianie filmów	989
5) Centralne przedsiębiorstwa państwowe odpowiedzialne za rozpowszechnianie filmów w kinach PRL	989
6) „Film Polski”	990
7) Jednostki organizacyjne Głównego Urzędu Kontroli Prasy, Publikacji i Widowisk odpowiedzialne za film	990
B. Kina i miejsca na widowni	991
C. Seanse i widzowie w polskich kinach	993
D. Kina miejskie, wiejskie i ruchome	995
E. Sieć państwowa kin – seanse i widzowie w latach 1957–1988	997
F. Kina według kategorii w wybranych latach	999
G. Kina według aparatury projekcyjnej w wybranych latach	1001
H. Wpływy z tytułu sprzedaży biletów do kin w latach 1957–1988	1003
I. Średnie ceny biletów do kin w wybranych latach	1004
J. Dyskusyjne Kluby Filmowe w latach 1956–1989	1005
K. Kina studyjne i prowadzące działalność studyjną w wybranych latach	1006
L. Filmy premierowe z podziałem na format kopii w latach 1957–1988	1007
Ł. Średnia liczba seansów na kino i widzów na seansie	1009
M. Częstotliwość chodzenia do kina i liczba miejsc na tysiąc mieszkańców w latach 1957–1988	1010
N. Wyniki rozpowszechniania filmów ogółem oraz produkcji polskiej w latach 1965–1988	1011
O. Frekwencja na dziecięcych zestawach porankowych w latach 1965–1988	1012
P. Pełnometrażowe filmy (ich liczba, seanse, widzowie) wyświetlane w polskich kinach w latach 1957–1988	1013
R. Pełnometrażowe filmy z wybranych krajów socjalistycznych w ofercie kin	1015
S. Pełnometrażowe filmy z wybranych krajów kapitalistycznych w ofercie kin	1017
T. Liczba abonentów polskiej telewizji	1019
U. Ogólny bilans (zysk / strata) przedsiębiorstw rozpowszechniania w latach 1957–1981	1020

W. Wykaz filmów wyświetlanych na Festiwalach Festiwalu Filmowych i Konfrontacjach	1021
Y. Filmy premierowe z lat 1965–1987 z największą liczbą widzów w okresie 12 miesięcy od początku dystrybucji	1037
Z. Filmy z największą frekwencją w roku kalendarzowym 1988 oraz w roku kalendarzowym 1989	1048
 Bibliografia	 1051
Zespoły archiwalne	1051
Publikacje zwarte oraz artykuły w czasopismach	1052
 Indeksy	 1061
Indeks filmów	1061
Indeks osób	1103
Indeks instytucji	1115
Indeks miejscowości	1127

Podziękowania

Autorskim przywilejem jest możliwość podziękowania osobom, które przyczyniły się do powstania książki.

W pierwszej kolejności kierujemy je pod adresem dr. Krzysztofa Jajko, którego wkład w uporządkowanie dostępnego materiału, a także przykładowe opracowanie paru nastu dokumentów był na wczesnym etapie prac nad książką – znaczny.

Adamowi Wyżyńskiemu, kierownikowi Biblioteki Naukowej Filmoteki Narodowej – Instytutu Audiowizualnego, dziękujemy za życzliwe wsparcie w nawigacji po zbiorach FINA oraz konsultacje na różnych etapach pracy nad książką (począwszy od pierwszej rozmowy na temat projektu w 2016 roku). Innemu wieloletniemu pracownikowi Filmoteki, Grzegorzowi Balskiemu, dziękujemy zaś za pracę nad bazą danych ogladanewprl.uni.lodz.pl, która jest istotnym kontekstem historii przedstawionej w tym tomie.

Magdalenie Piejko oraz Jakubowi Wiewiórskiemu jesteśmy wdzięczni za zgody na wykorzystanie zbiorów, odpowiednio, Filmoteki Narodowej – Instytutu Audiowizualnego oraz Muzeum Kinematografii. Swych archiwów prywatnych użyczyli także kolekcjonerzy: Leszek Andrzejewski oraz Wojciech Przyłipiak.

Prof. Ewie Gębickiej oraz prof. Krzysztofowi Kornackiemu dziękujemy za wnikliwe recenzje wydawnicze (temu ostatniemu – także za pomoc w kwerendzie dotyczącej gdańskiego OPRF-u, która przyniosła ciekawe ustalenia badawcze). Wgląd zaś w zbiory archiwum olsztyńskiego był możliwy za sprawą prof. Marioli Marczak.

Pomocy w zakresie edycji dokumentów udzielili nam: dr Michał Piepiórka (który służył pomocą również w zakresie prac kwerendalnych w archiwach wielkopolskich) oraz dr dr. Piotr Bewicz, Ilya Tsibets i Maciej Dowgiel, a także Piotr Wojtaszek. Za wsparcie w wykonaniu dodatków tabelarycznych oraz indeksu filmów słowa podziękowania kierujemy również pod adresem Anny Odorowskiej, Karoliny Zalewskiej i Tomasza Poborcy. Wielu zaś błędów udało nam się uniknąć dzięki starannej korekcie wykonanej przez Bogusława Pielata.

Dwójka autorów niniejszej książki pracowała także nad tomem poprzednim. Dzięki temu doświadczeniu udało się nam zrozumieć, że maksyma „człowiek uczy się na własnych błędach” w praktyce tak dużych przedsięwzięć bywa trudna w realizacji. Za wyrozumiałość, jaką nasze rodziny okazywały w niełatwym procesie nabywania przez nas tej wiedzy, dziękujemy w sposób szczególny.

WSTEP

Tematyka książki

Przedmiotem książki jest szeroko pojęty system rozpowszechniania filmów w Polsce Ludowej – od październikowej politycznej odwilży do końca roku 1989. W odniesieniu do problematyki podejmowanej w niniejszym tomie system rozpowszechniania filmów charakteryzował się podobnymi (choć występującymi w mniejszym natężeniu) cechami, jak w okresie I poł. lat pięćdziesiątych: przede wszystkim – centralizmem zarządzania (przez długi czas w strukturze przypominającej holding) oraz operowaniem w warunkach umiarkowanej konkurencji (w ramach państwowego monopolu). Ponadto, cechą charakterystyczną tego systemu było zaburzenie relacji „popyt–podaż” (gospodarka planowa), wynikające z prymatu decyzji o charakterze ideologicznym, silnie skorelowanych z uwarunkowaniami międzynarodowymi (Polska Ludowa jako państwo podporządkowane ZSRR i działające w sojuszu państw „demokracji ludowej”).

Pole problemowe rozpowszechniania filmów jest szerokie. Technika projekcyjna, cenzura, a także ekonomia całego sektora kinematografii, której rozpowszechnianie było częścią – to tematy w tym tomie ledwie zasygnalizowane; warto je podjąć w odrębnych projektach badawczych. W niniejszej książce interesuje nas szeroko pojęty kontekst polityczny prezentowanych zjawisk i procesów – gdyż on właśnie oddziaływał najsilniej na pozostałe: prawne, organizacyjne czy ekonomiczne. W porównaniu z poprzednim tomem, w tym wyborze dokumentów ujęcie *top-down* (spojrzenie władzy, nadzorca, organizatora, pracodawcy) nie jest już tak dominujące; uwzględniliśmy bowiem większą liczbę dokumentów z pozycji *bottom-up* (raporty, listy i skargi wytwarzane w regionalnych instytucjach).

Tom obejmuje kilka faz politycznych historii Polski Ludowej: końcowy akord odwilży, a następnie „małą stabilizację” (okres przywództwa Władysława Gomułki), krótką liberalizację i otwarcie na Zachód w I poł. lat siedemdziesiątych, „propagandę sukcesu” w warunkach coraz bardziej dotkliwego kryzysu, wreszcie – karnawał „Solidarności” (przez całą dekadę, gdy I sekretarzem PZPR był Edward Gierek, po nim zaś krótko – Stanisław Kania), następnie zaś – stan wojenny, kryzys lat osiemdziesiątych oraz przekształcenia polityczno-gospodarcze (w dekadzie Wojciecha Jaruzelskiego).

Ostatni dokument w naszej antologii datowany jest na rok 1989, choć można sobie wyobrazić „dociągnięcie” opowieści do roku 1990 (gdy formalnie zniesiono cenzurę), 2002 (likwidacja Komitetu Kinematografii) lub 2005 (powstanie Polskiego Instytutu Sztuki Filmowej).

Pod względem organizacyjnym, w omawianym okresie kinematografia nadzorowana była przez trzy instytucje: Urząd Kinematografii, Naczelny Zarząd Kinematografii oraz Komitet Kinematografii. Pierwsza z tych instytucji miała żywot efemeryczny i przejściowy – jako kontynuacja Centralnego Urzędu Kinematografii, uwolniona od kłopotliwego przymiotnika, istniała zaledwie kilka miesięcy (od 1 grudnia 1956 do 30 września 1957 roku). Odchudzony kadrowo¹ Naczelny Zarząd Kinematografii został powołany Uchwałą Rady Ministrów z 29 sierpnia 1957 roku jako jednostka organizacyjna Ministerstwa Kultury i Sztuki. Przez 30 lat funkcjonowania zasadniczo nie zmieniła się jego struktura. W momencie powstania Zarząd został podzielony na cztery zespoły – do spraw produkcji filmowej, rozpowszechniania, ekonomiczny oraz techniki i inwestycji. W kolejnych latach doszło do modyfikacji i przekształcenia wspomnianych wyżej czterech komórek w trzy Zespoły: Programu i Rozpowszechniania, Produkcji i Techniki Filmowej oraz Ekonomiczny; z czasem rozpowszechnianie stało się częścią Departamentu Programowego. Naczelnemu Zarządowi podlegały bezpośrednio przedsiębiorstwa kierujące działalnością zespołów filmowych, wytwórnie filmowe, instytucje zajmujące się eksportem i importem filmów, wytwarzające kopie filmowe, przedsiębiorstwa techniczne i badawczo-rozwojowe oraz Centralne Archiwum Filmowe (od roku 1970 – FilMOTEKA Polska, a od 1987 roku – FilMOTEKA Narodowa); produkcja projektorów została natomiast w 1957 roku przesunięta do osobnego Ministerstwa Przemysłu. Przy NZK działały ciała doradcze – komisje kolaudacyjne i kwalifikacyjne, rady programowe i techniczne. Szef NZK zwyczajowo – choć nie zawsze – był w randze podsekretarza lub sekretarza stanu w tym ministerstwie (*de facto* był więc wiceministrem). Znamienne, że tylko raz szefem NZK został – na krótko – twórca filmowy (Jerzy Passendorfer). Przeważnie byli to działacze partyjni; spośród nich niektórzy pozostali w życzliwej pamięci środowiska filmowego (Tadeusz Zaorski, Mieczysław Wojtczak), inni zaś zostali zapamiętani gorzej (Jerzy Tyrowicz, Janusz Wilhelmi). Dotąd w piśmiennictwie dotyczącym historii polskiej kultury filmowej nazwiska te pojawiają się najczęściej w odniesieniu do konkretnych twórców lub projektów filmowych; z uwagi na tematykę niniejszej książki trzeba jednak pamiętać, że to właśnie szef kinematografii decydował np. o cenach biletów na tzw. filmy preferowane i dokonywał ocen jednostek działających na rzecz rozpowszechniania.

W tym kontekście warto wskazać na instytucję, która – od swego powstania w 1964 roku – tylko w części podlegała Ministerstwu Kultury i Sztuki. Przedsiębiorstwo (a od połowy lat osiemdziesiątych – spółka) „Film Polski – Export i Import Filmów”

¹ Jerzy Toeplitz wskazuje, że CUK zatrudniał w 1956 roku 428 osób, NZK zaś w momencie swego powstania – 135 osób. Jerzy Toeplitz, *Drogi rozwoju kinematografii*, [w:] *Historia filmu polskiego*, t. 4, 1957–1961, red. Jerzy Toeplitz, Wydawnictwa Artystyczne i Filmowe, Warszawa 1980, s. 378.

działała na newralgicznym obszarze transakcji międzynarodowych – posługiwała się więc „złotym dewizowym”, a także miała do dyspozycji określoną pulę dewiz przydzielonych przez Komitet Ekonomiczny Rady Ministrów (w warunkach gospodarki PRL było to dobro deficytowe), oraz określone cele ich „pomnażania” (poprzez eksport i usługi). Nie jest więc zaskoczeniem – a wniosek taki można wysnuć już z samej struktury rocznych raportów – że głównym obszarem działalności przedsiębiorstwa był eksport, którego omówienie zajmuje znaczną (i umieszczoną na początku) część każdego z raportów, a także tzw. usługi (czyli pośredniczenie w koprodukcji, prowadzeniu przez zagranicznych kontrahentów zdjęć na terenie Polski lub uczestnictwie polskich aktorów bądź innych twórców w zagranicznych projektach). Natomiast „rewers” tych zadań, czyli import, traktowany był jeśli nie po macoszemu, to na pewno z mniejszą atencją, jako swoista „funkcja zależna” eksportu, o czym poszlakowo świadczy następująca wypowiedź dyrektor FP: „Wiadomo, że nie ma handlu w jedną stronę. Sprzedając – musimy kupować. Czasem więc przydałoby się nam zakupienie jakiegoś egzotycznego filmu, który wprawdzie nie okaże się »złotym interesem« dla polskich kin, ale (...) umożliwiłoby sfinansowanie kontraktu na sprzedaż filmów polskich”².

Stan badań

Do tej pory opublikowano jedynie kilka materiałów dotyczących obszaru wyznaczonego tytułem książki. Najważniejszym z nich jest Uchwała o Kinematografii z 1960 roku³; w niniejszym zbiorze publikujemy poprzedzającą ją „notatkę o kinematografii” (będącą *de facto* obszernym opracowaniem), oraz będący pokłosiem tej uchwały – regulujący tzw. proporcje w repertuarze Okólnik nr 7 z marca 1961 roku, dokument o fundamentalnej wadze historycznej, przywoływany w niezliczonej liczbie późniejszych regulacji i raportów. Ponadto, kilka ciekawych dokumentów ukazało się w ostatnich latach na łamach „Pleografu”⁴.

Spśród publikacji wydanych po roku 1990, które podejmują wątki związane z dystrybucją i eksploatacją filmów w latach 1944–1956, odnotować należy *Encyklopedię kultury polskiej XX wieku. Film. Kinematografia* pod redakcją Edwarda Zajička⁵

2 Jak się dziś filmami handluje. Rozmowa z Alicją Ciężkowską, dyrektorem przedsiębiorstwa „Film Polski”, „Film” 1975, nr 33, s. 5.

3 Uchwała Sekretariatu KC w sprawie kinematografii, [w:] *Syndrom konformizmu? Kino polskie lat sześćdziesiątych*, red. Tadeusz Miczka, Alina Madej, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 1994, s. 31.

4 *Program rozwoju i zasady upowszechniania techniki wideo w Polsce z lutego 1986*, oprac. Emil Sowiński, „Pleograf” 2024, nr 1; *Notatka o pracy Departamentu Widowisk w Głównym Urzędzie Kontroli Prasy, Publikacji i Widowisk w Warszawie, przedłożona Wydziałowi Kultury Komitetu Centralnego Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej z 1966 roku (fragment)*, oprac. Konrad Klejsa, „Pleograf” 2023, nr 3.

5 *Encyklopedia kultury polskiej XX wieku. Film. Kinematografia*, red. Edward Zajiček, Instytut Kultury, Komitet Kinematografii, Warszawa 1994. Akcentując znaczenie tzw. półkowników, niewiele miejsca

oraz książkę Anny Misiak *Kinematograf kontrolowany*⁶ – choć o rozpowszechnianiu traktuje ona w sposób zdawkowy.

Pierwsze opracowania filmoznawcze na temat systemu rozpowszechniania filmów po II wojnie światowej powstały w okresie PRL. W odniesieniu do lat sześćdziesiątych na uwagę zasługują fragmenty autorstwa Zygmunta Chrzanowskiego *Rozpowszechnianie filmów* oraz Andrzeja Kołodyńskiego *Handel zagraniczny*, zamieszczone w publikacji *Kinematografia polska w 25-leciu PRL-u*⁷. Charakter przekrojowy mają także ostatnie rozdziały w trzech kolejnych tomach składających się na *Historię filmu polskiego* (ostatni z nich został wydany w roku 1994, ale prace nad nim ukończono w 1988 roku). Autorzy tych rozdziałów – kolejno byli to Jerzy Toeplitz⁸, Edward Zajiček⁹ oraz Ryszard Koniczek¹⁰ – sami brali aktywny udział w tworzeniu ram organizacyjnych kinematografii Polski Ludowej (przypadek Toeplitza), realizacji ich ekonomicznych wytycznych (*casus* Zajička, który – poza znacznym doświadczeniem na stanowisku kierownika produkcji – był także dyrektorem Zespołu Ekonomicznego NZK i doradcą kolejnych dyrektorów) bądź w partyjnym nadzorze nad kulturą (przypadek Koniczka, który w latach sześćdziesiątych był instruktorem w Wydziale Kultury KC PZPR). Każdy z nich pisze we właściwym sobie stylu, nierzadko okraszając swoje wywody anegdotami i sądami ocennymi (czy zawsze były one zbieżne z tymi, które mieli jako pracownicy kinematografii – to sprawa osobna). Cechą wspólną trzech przywołanych rozdziałów jest posiłkowanie się wiedzą odsyłającą do dokumentów „w posiadaniu autorów” (niestety, w toku kwerend archiwalnych nie udało się ustalić, czy pewne z nich faktycznie istniały – być może po śmierci Autorów zostały zniszczone bądź zdeponowane u prywatnych kolekcjonerów¹¹). Osobnym przypadkiem wartym komentarza są tomy książkowe sygnowane przez Zajička. Dominuje w nich perspektywa produkcyjna; wątki dotyczące rozpowszechniania są pominięte (jak w cyklu

zagadnieniom rozpowszechniania poświęca natomiast druga ważna jednotomowa historia kina polskiego – Tadeusz Lubelski, *Historia kina polskiego. Twórcy, filmy, konteksty*, Videograf II, Katowice 2009.

- 6 Anna Misiak, *Kinematograf kontrolowany. Cenzura filmowa w kraju socjalistycznym i demokratycznym (PRL i USA)*, Universitas, Kraków 2006.
- 7 Zygmunt Chrzanowski, *Rozpowszechnianie filmów*, [w:] *Kinematografia polska w 25-leciu PRL*, Filmy Serwis Prasowy, Warszawa 1969; Andrzej Kołodyński, *Handel zagraniczny (export i import filmów)*, [w:] *Kinematografia polska w 25-leciu PRL...*
- 8 Jerzy Toeplitz, *Drogi rozwoju kinematografii...*
- 9 Edward Zajiček, *Rozwój organizacyjno-gospodarczy kinematografii*, [w:] *Historia filmu polskiego*, t. 5, 1962–1967, red. Rafał Marszałek, Wydawnictwa Artystyczne i Filmowe, Warszawa 1985.
- 10 Ryszard Koniczek, *Kultura filmowa, polityka repertuarowa i produkcyjna*, [w:] *Historia filmu polskiego*, t. 6, 1968–1972, red. Rafał Marszałek, Wydawnictwa Artystyczne i Filmowe, Warszawa 1994.
- 11 W obiegowej anegdocie filmoznawczej przez lata pokutowało przypuszczenie, jakoby największym polskim archiwum dokumentów z zakresu historii filmu był zasób określany jako „garaż Zajička”. Kolekcja, która po śmierci Profesora i jego żony trafiła do zbiorów Muzeum Kinematografii, pozwala uznać przywołaną supozycję za kolejną środowiskową legendę.

„Praca i film”), skrótowe¹² lub całkiem marginalne¹³. Spośród opracowań wspomnieniowych autorstwa osób formalnie nadzorujących rozpowszechnianie filmów, niewiele uwag na ten temat zawierają książki autorstwa Mieczysława Wojtczaka¹⁴, prawie zaś żadnych – wspomnienia Józefa Teichmy¹⁵.

Sporo informacji o odradzającej się kulturze filmowej w powojennej Polsce dostarczają ponadto publikacje wpisujące się w nurt badań historii lokalnej, m.in. *Film w Poznaniu i Wielkopolsce 1896–1996* Małgorzaty i Marka Hendrykowskich¹⁶. Ciekawą pozycję stanowi także książka Magdaleny Abraham-Diefenbach *Pałace i koszary. Kino w podzielonych miastach nad Odrą i Nysą Łużycką*, w której zestawiono ze sobą funkcjonowanie kin na terenach przygranicznych PRL i NRD¹⁷. Osobnym podgatunkiem piśmiennictwa o filmie stały się popularnonaukowe, bogato ilustrowane książki o starzych kinach (wydano na przykład tomy o kinach łódzkich¹⁸ i warszawskich¹⁹). Kilka studiów o dziejach poszczególnych kin opublikowano w serii „Z dziejów X Muzy na Górnym Śląsku”²⁰; prace nad kulturą kinową podejmują także badacze związani z Uniwersytetem Wrocławskim²¹.

W czasopiśmiennictwie doby PRL zagadnieniom rozpowszechniania filmów poświęcano wiele uwagi – zarówno na łamach prasy filmowej, jak i społeczno-politycznej

12 Edward Zajiček, *Polska produkcja filmowa. Problemy rentowności*, Uniwersytet Śląski, Katowice 1983, s. 117–126.

13 Tenże, *Poza ekranem. Polska kinematografia w latach 1896–2005*, Stowarzyszenie Filmowców Polskich oraz Studio Filmowe Montevideo, Warszawa 2009.

14 Mieczysław Wojtczak, *Przeminęło... jednak pozostało: od „Zakazanych piosenek” do moralnego niepokoju: nasze kino w latach 1944–1970*, Wydawnictwo Studio Emka, Warszawa 2019; tenże, *O kinie moralnego niepokoju... i nie tylko*, Wydawnictwo Studio Emka, Warszawa 2009.

15 Józef Teichma, *W kręgu nadziei i rozczarowań: notatki dziennicze z lat 1978–1982*, Projekt, Warszawa 2003; tenże, *Kulisy dymisji: z dzienników ministra kultury 1974–1977*, Oficyna Cracovia, Kraków 1991.

16 Małgorzata Hendrykowska, Marek Hendrykowski, *Film w Poznaniu i Wielkopolsce 1896–1996*, Ars Nova, Poznań 1996.

17 Magdalena Abraham-Diefenbach, *Pałace i koszary. Kino w podzielonych miastach nad Odrą i Nysą Łużycką 1945–1989*, Oficyna Wydawnicza ATUT, Wrocław 2015.

18 Piotr Kulesza, Anna Michalska, Michał Koliński, *Łódzkie kina od Bałtyku do Tatr*, Dom Wydawniczy Księży Młyn, Łódź 2015.

19 Jerzy S. Majewski, *Historia warszawskich kin*, Wydawnictwo Agora, Warszawa 2019.

20 Elżbieta Piotrowicz, *Kino Patria w Rudzie Śląskiej – kiedyś i dziś*, [w:] *Filmowe przestrzenie Górnego Śląska: z dziejów X Muzy na Górnym Śląsku*, red. Andrzej Gwóźdź, Regionalny Instytut Kultury w Katowicach, Katowice 2018; Marcin Skorek, „Kultura ważna jak węgiel i stal”, czyli o historii tyskiej „Andromedy”, [w:] *Filmowcy i kiniarze: z dziejów X muzy na Górnym Śląsku*, red. Andrzej Gwóźdź, Rabid, Kraków 2004; Zuzanna Liskowacka-Brożek, *Duże kino w średnim mieście, czyli o chorzowskiej „Panoramie” z doświadczeń własnych*, [w:] *Odkrywanie prowincji: Z dziejów X Muzy na Górnym Śląsku*, red. Andrzej Gwóźdź, Rabid, Kraków 2002.

21 Dawid Głównia, *Dzieje przyzakładowego kina Chemik i kultury filmowej w Alwerni*, „Kwartalnik Filmowy” 2022, nr 120; Arkadiusz Cencora, *Kina w powojennym Wrocławiu*, [w:] *Wrocław będzie miastem filmowym... Z dziejów kina w stolicy Dolnego Śląska*, red. Andrzej Dębski, Marek Zybura, Wydawnictwo GAJT, Wrocław 2008; „Studia Filmoznawcze” 2024, nr 46.

oraz lokalnej. Przodował w tym tygodnik „Film”, w nieco mniejszym stopniu – wydawany od 1957 roku „Ekran” (zwłaszcza w II poł. lat osiemdziesiątych czytelnicy tego tygodnika mogli zapoznać się z informacjami o nowych pozycjach wydanych na kasetach video oraz instrukcjami montażu i obsługi magnetowidów). Rządziej tematyką rozpowszechniania zajmował się miesięcznik „Kino”, choć na łamach tego pisma pojawiło się kilka dłuższych artykułów problemowych oraz dyskusji. Niewiele o rozpowszechnianiu przeczytamy w „Teatrze i Filmie” (piśmie Stowarzyszenia Polskich Artystów Teatru i Filmu, wychodzącym w latach 1957–1958), więcej na łamach „Wiadomości Filmowych” (wydawanych przez CWF w latach 1958–1960 i na krótko ponownie w roku 1963). Od grudnia 1967 roku ukazywało się (do 1972 roku) inne pismo CWF, „Magazyn Filmowy”, ukierunkowane na prezentację aktualnego repertuaru kin. Źródłem danych filmograficznych, czasem zawierającym także rozmaite zestawienia statystyczne, był dwutygodnik „Filmowy Serwis Prasowy” (który wychodził przez cały interesujący nas okres, z krótką przerwą, gdy miał być zastąpiony przez „Wiadomości Filmowe” – nawet wówczas jednak CWF wydawał pomniejszony serwis dla kin warszawskich). Specjalne wydania FSP, czyli „Mały Rocznik Filmowy”, ukazujący się od 1965 roku, były rezerwuarem filmografii produkcji zrealizowanych przez zespoły i wytwórnie filmowe, a ponadto zawierały – z różnym natężeniem w różnych latach – ilościowe dane o wynikach rozpowszechniania. Rynek prasy filmowej uzupełniały wydawnictwa dotyczące filmów oświatowych (pod zmieniającymi się nazwami – kolejno: „Nowy Film Oświatowy”, „Kamera” i „Studio”) oraz techniki filmowej – kinowej, a także dotyczącej filmów amatorskich (miesięcznik „Kinotechnik”, na łamach którego publikowano także informacje odnoszące się do zagadnień pracy pracowników kin). Przez krótki okres kontynuowano wydawanie „Techniki Kinematografii” (1955–1958) i rocznika „Problemy Techniki Kinematografii” (1961–1981), jak również „Biuletynu Dokumentacyjnego Zagadnień Techniki Filmowej” (1960–1966); w periodykach tych informacji o rozpowszechnianiu jest niewiele, zgodnie z profilami pism mają one charakter specjalistyczny²². Osobna wzmianka należy się pismom przygotowywanym przez Polską Federację Dyskusyjnych Klubów Filmowych – najpierw „Biuletyn PFDKF”, później „Film – Krytyka – Dyskusje”, wreszcie „Kultura Filmowa” i „Film na Świecie”; są one nieocenionym źródłem do badań nad fenomenem DKF-ów.

Pogłębionego opisu funkcjonowania kultury filmowej w pierwszych latach Polski Ludowej mogłyby dostarczać, zgodnie z postulatami Tomasza Szaroty²³, opracowania z zakresu historii społecznej oraz historii codzienności. W ważnej publikacji tego nurtu badań historycznych – *Za progiem. Codziennosc w przestrzeni publicznej Warszawy lat 1955–1970*

²² Dla historyków techniki filmowej oraz archiwistów znaczenie mieć mogą także opracowania podręcznikowe, takie jak: Henryk Stanek, *Projektory i urządzenia kinowe*, Warszawa 1960 (7 części); Andrzej Kotecki, *Technologia obróbki filmów*, Warszawa 1970 (4 części); Jerzy Koczko, *Urządzenia kinowe*, Warszawa 1976 (2 części).

²³ Tomasz Szarota, *Życie codzienne w Peerelu – propozycja badawcza*, „Polska 1944/45–1989. Studia i Materiały” 1995, t. 1, s. 209.

Błażeja Brzostka – w części poświęconej sposobom spędzania wolnego czasu w stolicy kino pojawia się incydentalnie w kontekście praktyk kulturowych młodzieży²⁴.

Kilka studiów odnoszących się do rozpowszechniania filmów w Polsce Ludowej ogłosił w języku angielskim Konrad Klejsa²⁵. Pojedyncze opracowania dotyczyły rozpowszechniania filmów z konkretnych krajów – ZSRR²⁶ czy Czechosłowacji²⁷.

Rodzaje źródeł

Większość materiałów źródłowych zamieszczonych w książce pochodzi ze zbiorów Archiwum Akt Nowych. Autorzy przeprowadzili tam gruntowne kwerendy w następujących zespołach archiwalnych: NZK, KK, Wydział Kultury KC PZPR, GUKP-PiW. Akta dwóch pierwszych instytucji znajdują się także w archiwum Ministerstwa Kultury i Sztuki – co wynikało też stąd, że zajmowały się one, zgodnie ze swymi nazwami, całokształtem zagadnień związanych z kinematografią. Rzecz interesująca: o ile w odniesieniu do zagadnień produkcyjnych część zasobu NZK przechowywana w Ministerstwie Kultury i Dziedzictwa Narodowego (MKiDN) jest komplementarna wobec akt z AAN, o tyle zasób dotyczący rozpowszechniania z archiwum ministerialnego w gruncie rzeczy powiela zasób z AAN (w tym ostatnim archiwum zasób dotyczący rozpowszechniania jest większy, zawiera bowiem także dokumenty nadsyłane z ekspozytur oraz terenowych przedsiębiorstw kinowych, podczas gdy w MKiDN przechowywane są głównie dokumenty wytworzone w „centrali”). Pewna liczba dokumentów wytworzonych w NZK oraz w podległych jednostkach zajmujących się rozpowszechnianiem znajduje się także w FilMOTECE Narodowej – Instytucie Audiowizualnym.

Podobnie jak w I poł. lat pięćdziesiątych, w praktyce rozstrzygający głos o kształcie kultury filmowej (i każdej innej) mieli decydenci partyjni. Dokumenty partyjne przechowywane były kolejno w Archiwum Wydziału Historii Partii KC PPR/PZPR, w Zakładzie Historii Partii przy KC PZPR, w Centralnym Archiwum KC PZPR w Warszawie,

²⁴ Błażej Brzostek, *Za progiem. Codziennosc w przestrzeni publicznej Warszawy lat 1955–1970*, Wydawnictwo TRIO, Warszawa 2007.

²⁵ Konrad Klejsa, *Censorship of Foreign Films in People's Poland in Late 1960s and Early 1970s: A Case Study of Films about Hippie Subculture*, [w:] *The Screen Censorship Companion: Critical Explorations in the Control of Film and Screen Media*, eds. Daniel Biltereyst, Ernest Mathijs, Exeter University Press, Exeter 2024; tenże, *Foreign Film in Poland, 1964–1975: Selection, Import and Audience. An Introduction*, „Images. The International Journal of European Film, Performing Arts and Audiovisual Communication” 2023, No 32 (41).

²⁶ Janusz Zaporowski, *Analiza Dni Filmu Radzieckiego w Polsce, organizowanych w latach 1951–1981*, [w:] *Repertuar i recepcja filmu radzieckiego w Polsce w latach 1918–1985*, red. Władysław Leszczyński, Instytut Kultury, Warszawa 1988.

²⁷ Karol Szymański, *Distribution of Czechoslovak Films in Poland in the Years 1947–1973*, „Studies into the History of Russia and Central-Eastern Europe” 2019, vol. 54.

potem w AAN. Przypuszczenie, że w zespole archiwalnym po byłej PZPR znajdzie się wiele materiałów o rozpowszechnianiu filmów, nie znalazło jednak potwierdzenia. Po-
nownie jest to zbiór ciekawszy dla badaczy produkcji filmowej.

Dokonując selekcji źródeł, można było wybrać tylko te wytworzone przez jedną instytucję albo, na co się ostatecznie zdecydowaliśmy, sięgnąć po materiały z różnych powodów reprezentatywne dla całokształtu problematyki rozpowszechniania i opublikować niektóre tylko dokumenty, ale większej liczby instytucji i organizacji. Nie zmienia to faktu, że w przyszłości badacze mogą pokusić się o edycje dokumentów poszczególnych przedsiębiorstw działających w sektorze rozpowszechniania filmów – zwłaszcza Filmu Polskiego, GUKPPIW-u, a także niektórych przedsiębiorstw regionalnych.

Chociaż udostępniane w Archiwum Akt Nowych dokumenty pozwoliły nam odtworzyć dużą część zjawisk i procesów związanych z wykształceniem się systemu dystrybucji i eksploatacji filmów w Polsce Ludowej, niezbędne okazało się przeprowadzenie kwerendy uzupełniającej w archiwach lokalnych. Zachowując w pamięci radę udzieloną przez Krzysztofa Kornackiego tym, którzy chcieliby w sposób kompleksowy zapoznać się z kwestią rozpowszechniania w Polsce („podstawowe zasady obowiązujące »na dole« w rozpowszechnianiu poznać można już na jednym przykładzie”²⁸), poszerzamy perspektywę charakterystyczną dla władz centralnych, która dominuje w dokumentacji archiwalnej składającej się na zespoły AAN, o perspektywę „z terenu”. Zobligowani charakterem kontraktu z Narodowym Centrum Nauki, byliśmy zobowiązani zapoznać się jedynie z pełną dokumentacją archiwów w Łodzi, które okazały się jednak objętościowo skromne i niezbyt reprezentatywne (do roku 1975 Łódź miała odrębny – miejski – zarząd kin; dokumentacja zaś zarządu wojewódzkiego okazała się szczątkowa) i – z jednym wyjątkiem, o którym będzie mowa – niekoniecznie najbardziej cenne.

Bardzo obszerne zbiory dotyczące rozpowszechniania filmów zachowane są w Archiwum Narodowym w Krakowie oraz Archiwach Państwowych w Olsztynie i Gdańsku. W tych wypadkach, także dzięki uprzejmości kolegów i koleżanek związanych z tymi ośrodkami akademickimi, zapoznaliśmy się jedynie z wybranymi teczkami; w naszej opinii zbiory tych archiwów stanowią podstawę do odrębnych monografii na temat regionalnych charakterystyk rozpowszechniania filmów. Ostatecznie, dokładniejsze kwerendy przeprowadzone zostały w archiwach państwowych w Łodzi, Rzeszowie, Poznaniu, Zielonej Górze oraz Lesznie. Ponadto pod kątem łódzkich klubów filmowych przejrano niewielkie archiwum Polskiej Federacji Dyskusyjnych Klubów Filmowych na Puławskiej 61 w Warszawie – zbiór ten, choć przetrzebiony przez liczne przeprowadzki PFDKF, wymaga archiwistycznej troski i badawczej uwagi.

28 Krzysztof Kornacki, *Archiwum Okręgowego Przedsiębiorstwa Rozpowszechniania Filmów (OPRF) w Gdańsku i jego potencjał badawczy*, [w:] *Archiwa we współczesnych badaniach filmoznawczych*, red. Barbara Giza, Piotr Zwierzchowski, Katarzyna Mąka-Malatyńska, Wydawnictwo Scholar, Warszawa 2020.

Zasoby archiwalne wymienionych oddziałów różniły się między sobą zarówno pod względem zawartości inwentarzy, jak i walorów poznawczych udostępnianych w nich dokumentów. Za szczególnie cenne uznajemy: (1) zespół „Filmowa Rada Repertuarowa” ze zbiorów Filмотeki Narodowej – Instytutu Audiowizualnego, obejmujący niestety jedynie dokumenty do 1972 roku włącznie; (2) zbiór korespondencji dotyczących filmów preferowanych z lat 1965–1972, zachowany w Archiwum w Łodzi; (3) dokumenty dotyczące negocjacji handlowych z kontrahentami zagranicznymi z zespołu „Film Polski – Export i Import Filmów” z archiwum w Milanówku; (4) dokumentacja dotycząca polityki względem wideo z lat osiemdziesiątych, (5) zespół fotografii i ikonografii z archiwów w Olsztynie i Rzeszowie.

Dwie największe grupy archiwaliów mogą zostać zaklasyfikowane jako dokumenty zarządcze (regulaminy, okólniki) oraz sprawozdawcze (raporty, relacje). W obu zasobach archiwalnych dotyczących NZK – w AAN oraz MKiS – nie zachowały się natomiast (jeśli brać pod uwagę numerację ciągłą) wszystkie instrukcje czy okólniki. Co ciekawe, szczególnie długo szukaliśmy słynnego, po wielokroć przywoływanego Okólnika nr 7 z 1961 roku. Być może był to tak „oczywisty” bądź tak często używany dokument, że nie trafił do dokumentacji archiwalnej; spośród tych, które poddaliśmy kwerendzie, zachował się jedynie w archiwum gdańskim (co ciekawe, w teczce zbierającej dokumenty z lat osiemdziesiątych!). Poszczególne regionalne ekspozytury CWF oraz Wojewódzkie Zarządy Kin wydawały własne zarządzenia i okólniki, ale wydaje się, że większość z nich oparta była na ogólnopolskim wzorze zarówno gdy chodzi o strukturę raportów, jak również o ich treść.

Większa różnorodność – swoista „specyfika regionalna” – daje się zauważyć, gdy idzie o dokumenty sprawozdawcze opisowe (te, które nie były standaryzowane w formie tabelarycznej). Szczególnie cennym rodzajem źródeł są coroczne – przygotowywane od początku lat sześćdziesiątych do połowy lat siedemdziesiątych – opracowania NZK z cyklu „Produkcja i rozpowszechnianie w roku...” Interesującym źródłem wiedzy o rozpowszechnianiu były też skargi i zażalenia – przy czym większość spraw dotyczyła kwestii repertuarowych, jakości projekcji i kultury personelu konkretnych kin. Co do zasady, rezygnowaliśmy z publikacji dokumentów o charakterze donosów oraz próśb o pomoc socjalną. Ciekawą – choć ilościowo mniejszą niż w poprzednim tomie – grupę dokumentów stanowią stenogramy z posiedzeń ciał kolegialnych. Dzięki nim Czytelnik pozna „od kuchni” problemy, o których na łamach prasy nie pisano wcale lub rzadko.

Źródła, z których pochodzą dokumenty – nazwy archiwum, zasobu i serii – umieszczono pod tytułem każdego dokumentu. Bywa, że w różnych jednostkach archiwalnych (zwłaszcza tych, które dotyczyły nadzoru partyjnego nad kinematografią) znajdowano te same dokumenty; jeśli jedna z kopii znajdowała się w Archiwum Akt Nowych, oznaczaliśmy to archiwum, jako najłatwiej dostępne.

Zdecydowaną większość dokumentów stanowią maszynopisy, część z nich była powielona (na przykład zarządzenia i okólniki, wysyłane do regionalnych jednostek rozpowszechniania). Dokumenty zachowały się na ogół w dobrym stanie, choć część z nich pozabawiona była załączników. Ewidentnie w niektórych zespołach (zwłaszcza KC PZPR oraz GUKPPiW) dokonywano selekcji wykraczającej poza standardowe tzw. brakowanie.

Zbiór nie zawiera przedruków z ówczesnej prasy; zdarza się natomiast, że w samych dokumentach przywoływane są artykuły ukazujące się w periodykach. Zrezygnowaliśmy także z dokumentów publikowanych wcześniej²⁹ (nawet jeśli wydanie miało charakter niskonakładowy³⁰), a także takich, do których dostęp uzyskać można za pośrednictwem stron internetowych z aktami prawnymi.

Integralną częścią książki jest materiał ilustracyjny – wykorzystane zdjęcia i reprodukcje stanowią nie tylko dopełnienie tekstu, ale same w sobie są historycznymi źródłami. Część dokumentów ikonograficznych – wśród nich dokumenty życia codziennego (na przykład stare bilety czy fotosy) pochodzi ze zbiorów własnych Konrada Klejsy. Autorzy czynili starania, by ustalić prawa autorskie do wszystkich wykorzystanych zdjęć oraz ilustracji, co jednak nie w każdym przypadku się udało; osoby dysponujące taką wiedzą prosimy o kontakt z wydawnictwem.

Dokumenty zgromadzone w zbiorze – a także te, które z tomie się nie znalazły – mogą w przyszłości posłużyć jako punkt wyjścia do dalszych badań, zogniskowanych na zagadnieniach bardziej szczegółowych. Niewątpliwie na swoich monografistów czekają takie tematy związane z kulturą filmową PRL, jak: import, cenzura, historia DKF-ów, obieg filmów oświatowych, współpraca telewizji z kinematografią... Historycy filmu polskiego mogą mieć ręce pełne roboty.

Struktura tomu

Niniejsza publikacja zawiera 200 dokumentów tekstowych, uszeregowanych chronologicznie. W tej liczbie mieści się 116 dokumentów z okresu do 1974 roku włącznie oraz 84 dokumenty z lat 1975–1989. Granica między częściami jest do pewnego stopnia płynna – punkt zmiany formalnie nastąpił we wrześniu 1974 roku, gdy połączono Centralę Filmów Oświatowych „Filmos” z działającą od roku 1951 Centralą Wynajmu Filmów, tworząc Centralę Rozpowszechniania Filmów. Dokumenty z ostatnich miesięcy 1974 roku mogłyby się znaleźć już w części II, co jednak rozbiłoby pulę dokumentów z tego roku na dwie grupy (swoją drogą, w wielu dokumentach z końca 1974 i z 1975 roku, zwłaszcza pismach wysyłanych z „terenu” do NZK, nadal funkcjonowała zwyczajowa nazwa – Centrala Wynajmu Filmów). W konsekwencji, reforma z 1974 roku jest omówiona w części I, natomiast przygotowania do kolejnej oraz jej konsekwencje zostały przedstawione w części II opracowania.

²⁹ Przykładowo, Zarządzenie Nr 67 Ministra Kultury i Sztuki z dnia 4 lipca 1964 r. w sprawie działalności kin studyjnych przedrukowano w: Stanisław Morawski, Wojciech Wierzewski, *Kultura filmowa. Problemy upowszechniania*, Centralny Ośrodek Metodyki Upowszechniania Kultury, Warszawa 1972, s. 307–313. Niektóre zarządzenia NZK dotyczące kin były publikowane w „Kinotechniku”.

³⁰ Kapitałnym źródłem wiedzy o ramach prawnych działalności kin społecznych w I poł. lat sześćdziesiątych jest dwustruonicowa broszura wydana przez Związek Zawodowy Górników w Polsce: *Zbiór instrukcji i przepisów dla kin związkowych w Polsce*, Katowice 1965.

Wybór materiałów źródłowych jest w każdej części opatrzony rozbudowanymi wprowadzeniami. Głównym ich celem jest dostarczenie Czytelnikowi wiedzy faktograficznej i kontekstualnej, która umożliwi lepsze zrozumienie treści zawartych w archiwaliach. Wprowadzenia poszerzają też bazę źródłową o odnotowane w przypisach artykuły prasowe z epoki oraz niewykorzystane w książce materiały archiwalne.

Chcąc znaleźć miejsce dla możliwie dużej liczby dokumentów, których wybór byłby zarazem różnorodny, jak i reprezentatywny dla danego zagadnienia, przyjęliśmy zasadę, by nie publikować kilku dokumentów bezpośrednio związanych z tym samym tematem, w razie konieczności odnotowując informacje uzupełniające w przypisie. W wypadku grup dokumentów posługujących się powtarzalnym schematem (raporty, bilanse, plany pracy) zdecydowaliśmy o publikacji najbardziej modelowego dokumentu danego rodzaju – lub kilku najbardziej charakterystycznych.

W pracy selekcyjnej dążenie do reprezentatywności dokumentów nieuchronnie konkuruje z lekturą zorientowaną na ciekawostki i kurioza. To drugie podejście udało nam się chyba poskromić – choć ostatecznie kilka dokumentów nieco „sensacyjnych” też znalazło się w wyborze.

Zastanawiając się nad uszeregowaniem ilustracji, zdecydowaliśmy się na układ częściowo chronologiczny; wyjątek od tej zasady stanowią obiekty odpowiadające konkretnym tematom lub przynależące do tego samego rodzaju (np. „ślepe” afisze). Zrezygnowaliśmy w nim z publikacji plakatów filmowych – z dwóch powodów. Po pierwsze, na polskim rynku wydawniczym ukazało się już kilka opracowań o plakacie filmowym okresu Polski Ludowej³¹. Po drugie, większość z nich można obejrzeć w internecie (przede wszystkim w serwisie Gapla prowadzonym przez Filmotekę Narodową). Z tej samej przyczyny wybraliśmy tylko kilka programów filmowych – wiele z nich można obejrzeć w serwisie Kino Ulotne Łódzkiego Muzeum Kinematografii. Ograniczyliśmy się do programów tych filmów, które zostały wzmiankowane w tekście.

Uzupełnieniem prezentowanych dokumentów oraz wprowadzeń do poszczególnych części są zamieszczone w aneksie zestawienia tabelaryczne, dające „przekrojowy” obraz przekształceń w tej części sektora kinematografii, która związana była z rozpowszechnianiem filmów. W znacznej części są one oparte na kolejnych pięciu *Rocznikach statystycznych kultury* (z 1969, 1971, 1974, 1981 i 1989 roku) oraz „zwykłych” rocznikach GUS. Wiele cennych danych pochodzi z „Małych Roczników Filmowych”, a także broszurki *Kinematografia w liczbach* – wydanej w 1982 roku przez Naczelną

31 M.in. Tadeusz Kowalski, *Polski plakat filmowy*, Filmowa Agencja Wydawnicza, Warszawa 1957; *Plakat polski*, red. Henryk Szemberg, Wydawnictwo Artystyczno-Graficzne RSW „Prasa”, Warszawa 1957; Zdzisław Schubert, *Polski plakat filmowy 1947–1967*, Poznań 1969; Krzysztof Dydo, *Polski plakat filmowy. 100-lecie kina w Polsce 1896–1996*, Krzysztof Dydo Galeria Plakatu, Kraków 1996; *Muzeum ulicy. Plakat polski w kolekcji Muzeum Plakatu w Wilanowie*, Wydawnictwo Krupski i S-ka, Warszawa 1996; Zdzisław Schubert, *Mistrzowie plakatu i ich uczniowie*, Przedsiębiorstwo Wydawnicze Rzeczpospolita, Warszawa 2008; Dorota Folga-Januszewska, *Ach! Plakat filmowy w Polsce*, Wydawnictwo Bosz, Warszawa 2009.

Zarząd Kinematografii do użytku wewnętrznego³² (zob. Uwagi o danych statystycznych). Ilustracją tendencji wynikających z danych statystycznych są wykresy, które zamieszczamy na ilustrowanej wkładce.

Tom poświęcony okresowi 1944–1956 podzielony był na trzy części (dotyczące kolejno: organizacji, kin i widowni), w obrębie których dokumenty ułożone były chronologicznie. Tym razem wprowadziliśmy podział chronologiczny w odniesieniu do całego materiału, natomiast nawigację po poszczególnych zagadnieniach ułatwia tematyczny spis treści, w którym umieszczono numery dokumentów. Do większości z nich przyporządkowano więcej niż jedno hasło przedmiotowe. Wybraliśmy tematy, do których odnoszą się przynajmniej dwa dokumenty zamieszczone w zbiorze.

Niechronologiczną lekturę tomu ułatwią także umieszczone na końcu indeksy. Z uwagi na fakt, że tytuły niektórych filmów przywoływane są w wielu miejscach zbioru, nie wprowadzaliśmy danych filmograficznych do przypisów; zamieszczono je w indeksie filmów. Indeks osobowy zawiera wyłącznie nazwiska tych osób, których imiona udało się zidentyfikować. Zrezygnowaliśmy natomiast z oznaczania kursywą nazwisk autorów opracowań wymienionych w przypisach – w odniesieniu do omawianej problematyki często bywało bowiem tak, że „twórca był tworzywem”. Indeks nazw geograficznych zawiera miejscowości (w tym kilka zagranicznych) wzmiankowane w dokumentach i wprowadzeniach, natomiast odnośniki do kultur filmowych wybranych państw zawarte są w tematycznym przewodniku po dokumentach.

32 *Kinematografia w liczbach*, wyd. Naczelny Zarząd Kinematografii, wrzesień 1982 (AAN, zesp. NZK, sygn. 12/188).